№ 212 ԿԻՐԱԿԻ, 27 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ

1915

ՔԱՌԱՍՈՒՆՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ, 27 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ № 212

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի. ամսական 85 կոպ. Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Соломоновская ул., № 21.

Tiflis, Rédaction „Mschak“

Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով

Յայտարարութիւնների համար վճարւում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20—10 կոպ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

„ՄՇԱԿ“ եւ „ՀՈՐԻԶՈՆ“ թերթերի խմբագրութիւնները սրանով յայտարարում են ի գիտութիւն բոլորի, որ առաջիկայ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 1-ից ԺԱՄԱՆԱԿԱՒՈՐԱՊԷՍ երկու թերթերի հատավաճառը 5 կոպէկի փոխարէն կը լինի 6 ԿՈՊԷԿ։

Յովհաննէս Լազարեան Ալէքսանդրեանցն իր զաւակների հետ միասին խորին վշտով յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին իրանց թանգագին և սիրելի ամուսնու և մօր՝

Արուսեակ Սարգսեան ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԵԱՆՑԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ սեպտեմբերի 25-ին, առաւօտեան ժամը 7-ին։ Ամբիծը այսօր, կիրակի, երեկոյեան ժամը 5-ին, հանգուցեալի բնակարանում՝ Չերքէզովսկայա փողոց № 42։ Թաղման մասին կը յայտարարվի առանձին։

682. 1—1

Աքաբիա Մանուէլեան, Մարտիրոս, Կոստանդին, Միքայէլ, Լազար, Կարապետ, Արշալոյս, Գարոյր և Յովսէփ Զաքարեան Ալէքսանդրեանցները ցաւօք սրտի յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին՝ առաջինն իր սիրելի տագեր-կնոջ, իսկ միւսներն իրանց հօրեղբօր-կնոջ՝

Արուսեակ Սարգսեան ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԵԱՆՑԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ սեպտեմբերի 25-ին, առաւօտեան ժամը 7-ին։ Ամբիծը այսօր, կիրակի, երեկոյեան ժամը 5-ին, հանգուցեալի բնակարանում՝ Չերքէզովսկայա փողոց № 42. Թաղման մասին կը յայտարարվի առանձին։

683. 1—1

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Չորեքշաբթի, սեպտեմբերի 28-ին, 1915 թ.

Հայոց Դրամատիկ Ընկերութիւն

ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

կը ներկայացնէ

ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆ

Դրամա 5 արարուածով իշխ. Սումբաթովի, թարգմ. Զ. Տէր-Գրիգորեանի։

Մասնակցում են.—տ. տ. Աչեմեան, Զաբէլ, Ժասմէն, Սիրանոյշ, Սեւումեան, պ. պ. Աբէլեան, Ազեան, Ալիխանեան, Այլանվերդեան, Բաղդասարեան, Թորոսեան, Մանուէլեան, Միրզոյեան, Մելքոնեան, Մուրադեան, Սուրաբեան և ուրիշներ։

Սկիզբը երեկ. ճիշդ ժամը 8-ին։ Տեղերի գները սովորական են։

Կասսան բաց է ամենայն օր առաւ. ժամը 10—2 ը և երեկ. ժամը 6—8-ը։

Տոմսակները ծախվում են միմիայն թատրոնի կասսայում։

Ռեժիսեօր՝ ՍԵԽՈՒՄԵԱՆ Դերասանական Վարչութիւն

առ. 679. 2—2

ՀՐԱՏԱՊ ՍՓՈՓԱՆՔ ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻՆԵՐԻՆ

Այսօր, կիրակի, ՎԱՐԱԳԱՅ ՏՕՆԻՆ, հանդիսաւոր ճաշ և մատաղ։

Հանդէսի սկիզբը ցերեկվայ ժամը 1-ին։

ՈՉ ՈՔԻ ԱՌԱՆՁԻՆ ՀՐԱՒԷՐ ՉԷ ՈՒՂԱՐԿՎՈՒՄ։

Այսու հրաւիրվում են հայութեան բոլոր խաւերը՝ մեծ և փոքր, հոգևորական և աշխարհական իրանց ներկայութեամբ սփոփել մեր պանդուխտ եղբայրակիցներին, բաժանելով նրանց հետ նուիրական Վարագայ տօնախմբութեան խրախճանքը։

առ. 680. 2—2

ԿՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Ռտիշչեվսկայա 13, տէլէֆօն 4—21.

Ընդունելութիւն թէ կանանց և թէ ներին, նոյնպէս և վիրաբուժութեան կարիք ունեցող մնայուն (стаціонаръ) հիւանդների (բացի վարակիչ և հոգեկան հիւանդութիւններից) վաղօրօք գրվելու պայմանով։

Ընդունելութիւն՝ կանանց հիւանդ. ամեն օր՝ ժ. 1—12 առ.։

Հիւանդանոցի բժիշկները

Ա. Ա. Ցարումթինեան

Ն. Ն. Վեսելօվզօրով

Վ. Ա. Զակրժեվսկի

Ի. Գ. Կալամկարեան

Ա. Ա. Նովիցկիյ

Գ. Ն. Տէր-Ներսէսեան

Ա. Ր. Փիշէր

Ս. Գ. Շահպարոնեանց

(չ. ու. կ.) առ 970. 100—92

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ ԵՒ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ

ԿԵՕՆՃԵԱՆ ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐԻ

Պլոմբ—ոսկուց, արծաթից, փարֆորից և այլն։ Ատամի հեռացումը առանց ցաւի։ Արհեստական ատամներ ոսկուց (առանց քիմքի) և կաուչուկից՝ կատարելագործված մեթոդով։

Ընդուն. 10—2 առաւ. 4—7 երեկ. Լերմոնտովսկայա փողոց № 1. Մուտքը պերէուլկից։

(ա. օ.) առ. 515. 100—37

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

(Զուբալովի անուան)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏԻԿ

Խմբակցութիւնը

Այսօր, կիրակի,

սեպտեմբերի 27-ին

կը ներկայացնէ

— յայտնի պիէս —

ՏԱՍՆՈՒԵՕԹ ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐԸ

Պիէս 4 գործ. Մարկս Դրայերի, թարգմ. Ե. Տէր-Միրաքեանի։

Մասնակցում են.—Տ. Յասմիկ, օր. Ղարախանեան, պ. պ. Ամօ-Խարազեան, Գաւրօշ, Երամեան, Պետրոսեան։

Սկիզբն է երեկ. ժ. 8-ին։

Ռեժիսեօր՝ ԱՄՕ-ԽԱՐԱԶԵԱՆ

Վարչութեան հերթապահ անդամներ՝

Գ. պ. Ա. ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆ, Ա. ԷԼԻԶԲԱՐԵԱՆ

678. 1—1

Բեռլինի համալսարանի

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

ՆԵՐՔԻՆ հիւանդութիւնների ընդունելութիւն. առանձնապէս կրծքի, թոքերի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի. բժշկութիւն նաև խառն ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՆԵՐՈՎ, արհեստական ՊՆԵՎՄՕԹՕՐԱԿՍՈՎ։ Թոքերի և սրտի, նաև ուրիշ օր՝ գանների քննութիւնը և լուսանկարելը լուսաւորված ՌՕՆՏԳԵՆԵԱՆ ՃԱՌԱԳԱՅԹՆԵՐՈՎ։ Ամեն օր. 9—1 ժամ. ցեր. և 5—7 ժամ. երեկոյեան։ ՉՔԱՒՈՐՆԵՐԻՆ առ. ժ. 9—10 [illegible], 25. тел. 7—29.

առ. (ա. օ.) 504. 100—47

ԲԺԻՇԿ

Շուշանիկ Նազարեան

(Մասնագէտ կանանց հիւանդութիւնների և մանկաբարձութեան)

Վերադառնալով հանքային ջրերից՝ վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը։

Ընդունում է ամեն օր՝ (առ. ժ. 1—2. (եր. ժ. 4—6.

Հասցէն՝ Սօլօլակ, Ռտիշչեվսկայա փ. № 1. Հեռախօս 10—58.

(ե. հ. կ.) առ. 634. 100—7

ԻՆՉ ՊԷՏՔ Է ԼԻՆԻ ՄԵՐ ՈՒՂԵԳԻԾԸ

Մայր Հայաստանը ջնջվում է։

Հայ ժողովրդի ջնջման գործը Թիւրքաց Հայաստանում որոշ պլանով, սիստեմատիկաբար, աններողաբար, անգթօրէն առաջ է տարվում։

Հայոց պատրիարքը զեկուցանում է հայոց եկեղեցու Պետին, որ մինչև այժմ կոտորվածների, անհետացածների թիւը՝ 850,000 է։ Եթէ ի նկատի ունենանք, որ մօտ 200,000 փախստականներ են ապաստանել են մեր երկիրը, իսկ հայերի ընդհանուր թիւը Թիւրքիայում 1.200,000-ից աւելի չէ հայկական վիլայէթներում, պէտք է գանք այն եզրակացութեան, որ Հայաստանում հազիւ 200,000 հոգի հայ մնացած լինի և նոյնիսկ դրանց մասին բնաւ ապահով չենք, արդեօք կենդանի, ո՞ղջ կը մնան, թէ՞ նոյնպէս կը կոտորվեն, քանի որ մարդասպանների ձեռքը ներկայումս ոչ ոք բռնող չը կայ։

Յոյս կապել այն հանգամանքի վրա, ինչպէս թոյլ են տալիս իրանց ուտոպիստներ և մեր . . . . . քաղաքագէտները, թէ Հայաստանը կարող է շէնանալ, բնակվել հայերով, որոնք կը վերադառնան Ամերիկայից, Եգիպտոսից և այլ գաղթավայրերից, դա առնուազն ողջամտութիւն է։ Նախ՝ չը պէտք է մոռանալ, որ ամեն մի ազգութեան հիմքը, կռճղը կազմում է գիւղացիութիւնը, իսկ Հայաստանում կոտորված, ջարդված է հէնց գիւղացիութիւնը, երկրագործ, աշխատաւոր դասը. երկրորդ՝ Ամերիկա, Բուլգարիա, Ռուսաստան գաղթածներից միայն մի աննշան մասը կարող է վերադառնալ, այն մասը, որ չէ կարողացել ստեղծել իր համար բարեկեցիկ կեանք, իսկ բարեկեցիկ կեանք ստեղծածները հազիւ թէ վերադառնան մի երկիր, որ այժմ դժոխք է դարձել և դեռ երկար ժամանակ պէտք է լինի հայութեան համար։

Պէտք է այլ ևս խոստովանել, որ հայութիւնը ջնջված է Թիւրքիայում և նրան վերակենդանացնելու համար հսկայական ջանքեր են պէտք։

Բայց դրա հետ պէտք է խոստովանել, որ այդ հսկայական ջանքերի գործադրութիւնը պահանջում է այսուհետև նոր ուղեգիծ, նոր սիստեմ, նոր ծրագիր, որովհետև հին ուղեգիծը, հին ուղղութիւնը արտադրեց սոսկալի աղէտաբեր հետևանք։

Սակայն հայութեան գլխին պայթած սոսկալի աղէտը բնաւ չէ սթափեցրել այն մարմիններին և անձանց, որոնք իրանց վրա էին վերցրել գործի վարումը և պատասխանատուութիւնը։ Ճիշդ է, այսօր նրանք շշմած են, ընդարմացած, ահաբեկված իրանց վրա ծանրացած սոսկալի պատասխանատուութիւնից, բայց այնու ամենայնիւ նրանք շարունակում են իրանց նախկին ուղղութիւնը։ Այսօր միայն ձայներ են լսվում, որ . . . . քիչ-քիչ սկսում են հասկանալ, որ ժամ է հեռանալ, ժամ է այլ ևս իրանց՝ հայ ազգի լիազօրներ և նրա բաղդը վճռողներ չը համարել և թոյլ տալ, որ այսուհետև ժողովուրդն ինքը անօրինէ իր ապագան, իր բաղդը և գործի գլուխ կանգնելու կոչէ այնպիսի ույժեր, որոնք կարողանան փրկել գէթ հայութեան մնացորդ բեկորները։

Արդ, ի՞նչ ձևով և եղանակով նոր անձինք պէտք է կոչվեն գործի գլուխ կանգնելու։ . . . . հետամուտ են գործ դնել նախկին եղանակը, այն է՝ տոմարի եղանակը. բայց դա ամենևին չի նշանակի, որ նոր ույժեր են կոչվում։ Հները կը գան, հին եղանակով կընտրեն, և նորից մենք կունենանք . . . . որոնք աղէտի կենթարկեն և մնացեալ բեկորները։

Միակ ելքը, միակ օրինաւոր եղանակն այն է, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր նախագահութեամբ գումարէ ժողովրդի ներկայացուցիչներին, ինչ եղանակով ինքը յարմար է գտնում, և այդ ներկայացուցիչների ժողովը, քննելով գործողների պատասխանատուութեան խնդիրը, ճշդելով ամեն մէկի պատասխանատուութիւնը, ընդգծէ նոր ուղի, նոր շաւիղ, նոր ծրագիր՝ փրկելու ջնջվող, անհետացող հայութիւնը Թիւրքիայում։

Այլապէս, ամեն պատասխանատուութիւն, ամեն անէծք և նզովք ծանրանում է նրանց գլխին, ինչպէս ծանրացել է այժմ, որոնք նոյն խելառութեամբ, նոյն ծրագրով առաջ կը տանեն գործը, ինչպէս տարել են մինչև այսօր։

Հ. Ա.

պատուհանից առջևէն քշելով կը տանէին խումբ-խումբ հայեր, որոնք օգնութիւն կաղաղակէին, կողբային. ոմանք փողոցին մէջ ինքնասպանութիւն գործեցին և շատ կանայք խենթեցան։ 15,000-ի չափ զինուորներ կային քաղաքին մէջ, որոնք որսացին հայերը ամենուրեք, կը կրակէին պատուհաններու վրայ, փողոցներու մէջ դիակներու վրայ կոխկրտելով կանցնէին։

«Երիտասարդ կանայք փրկուեցան մահմեդականութիւն ընդունելով, հայ մանուկները թիւրք ընտանիքներու մէջ բաժնուեցան. բայց յաճախ աւելի կարճ և հեշտ միջոցի դիմեցին, սպաննեցին։ Հարիւրաւոր երախայք միայն շապիկներ հագած, նաւակներով տարուեցան հեռուն, ծովը նետուեցան և խեղդուեցան Դէղէ-Մէնդէրէ գետի մէջ։ Այս անգամուայ ջարդը խտրութիւն չէր դնէր, ինչպէս նախկին ջարդերու ժամանակ, լուսաւորչականի, բողոքականի և կաթոլիկի միջև։ Մի կարծէք, որ ջարդի մեղքը միայն տեղական կառավարութեան և թիւրք ժողովրդի վրայ կիյնայ. երբեմն տեղեր մահմեդականները ջանացին արգիլել ջարդը և աքսորը. իմ, որպէս հիւպատոսի հեղինակութիւնս երբեմն իր օգուտը ունեցաւ մի քանի կանայք և երախայք ազատելու համար, բայց վերջ ի վերջոյ Պօլսէն եկած հրամանները փերակշռեցին»։

Նոյնպէս տպուած է Սօֆիայէ Րէյտէրի հեռագրական գործակալութեան հետևեալ հեռագիրը.

«Պօլսէն եկող ճամբորդներու նկարագրութեան համաձայն՝ Թիւրքիոյ հայերու դրութիւնը չափազանց ողբալի է։ Այս բազմաչարչար ժողովուրդը ենթարկուած է կանոնաւոր և ծրագրուած անհետացման, Թիւրքիոյ երկար պատմութեան մէջ անօրինակ ոճիրներու, ունենալով կրկնակի նպատակ, ոչնչացնել ժողովուրդը և տիրանալ իր կայքին ու գոյքին, այդ կերպով լուծելով հայկական հարցը։

«Հայերն հանելով իրենց բնակավայրերէն կաքսորեն անմարդաբնակ, վատառողջ վայրեր. շատերը ճանապարհին կը մեռնին հիւանդութենէ և սովէ, ոմանց ալ կը սպաննեն թիւրքերը։

«Ամերիկեան միսիոնարները շատ տեղեր փակելով իրենց հաստատութիւնները կը վերադառնան Ամերիկա։

«Բոլոր այս վայրագութիւնները տեղի կունենան Թիւրքիոյ քրիստոնեայ դաշնակիցներու՝ Գերմանիոյ և Աւստրիոյ գիտութեամբ, որոնք պատճառաբանելով, որ ատոնք Թիւրքիոյ ներքին գործերն են, չեն ուզեր խառնուիլ։ Սակայն և այնպէս ամենքը վստահ են, որ այս կառավարութիւններէն ոեւէ մէկը կարող է այս ամբարշտութիւնները դադրեցնել. Թերանալով այդ պարտականութեան մէջ՝ անոնք մարդկութեան և պատմութեան առաջ մեծապէս պատասխանատու կը մնան։ Պէտք է խոստովանիլ, որ Աւստրիոյ դեսպանը քիչ մը պաշտպանութիւն ցոյց կուտայ հայ-կաթոլիկներուն»։

Տ. Գ.

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ԴԷՄ

ՌՈՒՍ-ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

25 սեպտեմբերի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ. — Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Սև ծովի շրջանում, Խոփից դէպի հարաւ-արևմուտք և Թօրթումի շրջանում՝ Արկինա-Իշխան զօրաճակատի վրա ընդհարումներ են առաջապահ զօրախմբերի միջև։

Մանազկերտից դէպի հիւսիս-արևմուտք, Խոզէլ լճի մօտ մեր հեծելազօրը վանեցին խրամատներից թիւրքաց կանոնաւոր (ասկարի) և քիւրդական հեծելազօրի խառն հարիւրեակներին։

Մեր զօրամասը ետ մղելով քիւրդերի հրոսակախմբերին Ալադաղի լեռնային շրջանից. Մանազկերտից դէպի արևելք, հասաւ Սիպան-դաղ լեռնաշղթայի լանջերին, որ շրջապատում է Վանի լճի հիւսիսային ափը։

Մնացած զօրաճակատի վրա ռազմական ընդհարումներ չեղան։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՏՈՐԱԾԸ

(«Daily News»-ի հեռագիրները)

Թիւրքահայոց ողբալի դրութեան մասին կարևոր տեղեկութիւններ պարբերաբար կը տեղեկացնէ «Daily News»-ին, նոյնպէս յիշեալ թերթի մէջ ուրիշ աղբիւրներէ լոյս տեսած լուրերն ալ կաշխատիմ «Մշակին» հաղորդել։

Տրապիզոնի իտալական ընդհ. հիւպատոս Կօրրինի հանելով Հռոմ՝ «Daily News»-ի թղթակցին հետ ունեցած տեսակցութեան մէջ հաղորդել է հետևեալ սրտաճմլիկ տեղեկութիւնները, որոնք կը սփռեն մի փոքրիկ լոյս Թիւրքիոյ ներսերը կատարուող անհելի ոճիրներուն վրայ։

«Իմ իրաւասութեան կը պատկանէին Սև-Ծովի եզերական ափերը և Հայաստանի 7 նահանգներէն 5-ը—Տրապիզոն, Էրզրում, Վան, Բաղէշ և Սըվազ։ Յունիս 24-ին բոլոր մարդկանց, կանանց և երեխայոց, որոնք ոչ մի ժամանակ ոչ մի մեղս հասուցած էին կառավարութեան, բռնութեամբ հանեցին իրենց տուներէն և ոստիկաններու պէս քշեցին դէպի ներսերը, անծանօթ վայրեր, Միջագետքի խորերը՝ ոմանց, բայց մեծ մասամբ... դէպի մահ։

«Յուլիսի 23-ին, երբ մեկնեցայ Տրապիզոնէն, հազիւ 100 հոգի մնացած էր։ Այս մէկ ամիսը ինձ համար տանջանաց երկար մի ժամանակամիջոց էր։ Երևակայեցէք,

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

25 սեպտեմբերի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ. — Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Մեր ռազմանաւերի կրակը Շլօկի շրջանում լռեցրեց գերմանացիների հրետանիներին և մեծ աւերումներ գործեց նրանց խրամատների մէջ։

Դվինսկի մօտ կռիւը չէ դադարում, ուժեղ ռմբակոծութիւնից յետոյ գերմանացիք մի քանի յամառ յարձակումներ գործեցին Ղոնսվէժից դէպի հարաւ ընկած շրջանում։ Գերմանացիների յարձակումները Գարբունովկա գիւղի և նրա գագաթների վրա վանվեցին։ Ժողովելով իր ույժերը, հակառակորդը նորից յարձակում գործեց և գրաւեց մեր խրամատների մի մասը։ Մենք մեր կողմից կարողացանք վանել հակառակորդին Սպրուգին գիւղի խրամատներից։

Դվինսկի խճուղու շրջանում շարունակ ռազմական ընդհարումներ են։ Դվինսկի շրջանում երկուստեք ուժեղ թնդանօթաձգութիւն է։ Օբօլէ լճի շրջանում, նաև Սմօրգօն-Կրէվօ շրջանի մօտ կռիւները շարունակվում են լարվածութեամբ։ Շատ տեղերում կռի-

ները տանում են ձգձգվող բնոյթ։ Առանձնապէս աջող էին մեզ համար կռիւները Սպեագլեցա գետի արեւմըտեան ափում՝ Սեմէնկի և Նեֆէդի գիւղերի շրջանում։

Պրիպետայի մօտ, Նեվէլից ոչ հեռու, Պինսկից դէպի հարաւ-արեւմուտք հակառակորդն առաջացաւ դէպի արեւելք և գրաւեց Կոմորա գիւղը։ Զարտորիյսկից դէպի հիւսիս-արեւմուտք տեղի ունեցաւ տաք սուինային կռիւ Գուտի Լիսօվօ գիւղի մօտ։ Գիւղը ձեռքից ձեռք է անցնում։ Լիսօվօյի վրա գործված յարձակումը վանեցինք։ Զարտորիյսկից դէպի հարաւ մեր զօրքերը խիզախ յարձակումով, չը նայած թշնամու յախուռն կրակին և յաճախակի հակայարձակումներին, տիրեցին նրա դիրքերին և կռւով գրաւեցին Չէրնիժ գիւղը։ Զրահածածկ գնացքի օգնութեամբ նոյնպէս աջողվեց մեր յարձակումը թշնամու դիրքերի վրա Մօերմնիայի և Ստավօկի շրջանում։ Այդ կռիւներում մենք գերեցինք 1800 հոգի։

Դուբնօյի և Լուցկի ճանապարհների միջանցքում նոյնպէս գերել ենք մօտ 1500 զինուոր, 19 օֆիցէրով, և ձեռք ենք ձգել 5 գնդակացիր և մի պրօժեկտօր։

Իկվա գետի ձախ ափում մենք եռբէկվայ ձեռնամարտից յետոյ գրաւեցինք Սօպանօվ գիւղը։ Այստեղ գերեցինք 3 օֆիցէր և 256 զինուոր։ Թըշնամու հակայարձակումները վանվեցին։ Տարնօպօլից դէպի հարաւ-արեւմուտք Սէմիկօվցա գիւղը նոյնպէս մենք վերցրինք կռւով։ Բուչաչի արեւելեան ափում գործված յարձակման ժամանակ մենք գերեցինք 10 օֆիցէր և 300-ից աւելի զինուոր։

Բալտիկ ծովում անգլիական մի սուզանաւ գերմանական ափի մօտ ոչընչացրեց թնդանօթային կրակով գերմանական մի ապրանքատար շոգենաւ։

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

24 սեպտեմբերի

ՊԱՐԻԶ.—Երեկոյեան պաշտօնական հաղորդագրութիւն.

Նիւպօրի շրջակայքում և Գէզգաս ու Ստէյնստրատէ շրջաններում ուժեղ թնդանօթաձգութիւն է. թնդանօթային կռիւներ տեղի էին ունենում նաև Արտուայում։

Մենք թեթեակի առաջացանք Տէլիւսից դէպի հարաւ, Արրաս-Լիլ ճանապարհի մօտ։ Րուայի մօտ թշնամու առաջանալու փորձը լիակատար անաջողութեան հանդիպեց։ Էն գետի մօտ մեր թնդանօթային կրակից տեղի ունեցաւ երկու ուժեղ պայթում Թիւվէնկուրի շրջանում, թշնամու զօրագծի մէջ. բացի այդ՝ մեր կրակից այրվեց Գինիկուր կայարանը։

Շամպանիում թշնամին օրվայ ընթացքում երկու հակայարձակման դիմեց մեր դիրքերի դէմ Նավարէնի ֆէրմայից դէպի արեւմուտք. երկու յարձակումն էլ վանվեցին թշնամու համար լուրջ կորուստներով։

Ռումբերով կռիւ տեղի էր ունենում Արգոններում։

Լօթարինգիայում զօրաճակատի մի քանի տեղում թշնամին սկսեց ուժեղ թնդանօթաձգութիւն. մենք պատասխանեցինք նոյն կերպ։

Վօգէզներում մենք ցիրուցան արինք գերմանացիների ուժեղ հետախուզախումբը։ Զօնդէրնախի մօտ մեր գնդակացիրներից մինը իմբակոծեց գերմանական մի օդապարիկ, որ այրվելով ընկաւ թշնամու զօրագծի վրա։

ՊԱՐԻԶ.— Ցերեկվայ պաշտօնական հաղորդագրութիւն.

Արրասից դէպի հիւսիս, գիշերով, շարունակվեց թնդանօթաձգութիւն Սուշէի և նրա շրջակայքի ուղղութեամբ, նաև «140» գագաթի վրա։ Թշնամու արտիլէրիան բաւական մեծ գործունէութիւն ցոյց տուեց Րուայի շրջանում՝ Էնից դէպի հիւսիս։ Մեր արտիլէրիան եռանդով պատասխանում էր։

Շամպանիում գերմանացիք կատաղի ռմբակոծութեան ենթարկեցին մեր դիրքերը Սէնտ-Իլէր և Սէն-Սուֆլէի միջև, նաև Սուէնի և Սօմէրի միջև։ Մեր հրետանիներն ամենուրեք պատասխանում էին եռանդուն կրակով։

Տաք կռիւ տեղի էր ունենում Տագիւրից դէպի հարաւ-արեւելք։

Արգոններում մենք աւերեցինք թշնամու խրամատները։

ԱՒՍՏՐՕ-ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

24 սեպտեմբերի

ՀՌՈՄ.—Գլխաւոր բանակը հաղորդում է. Արսիէրօյից դէպի հիւսիս-արեւմուտք մեր զօրքերի եռանդուն գործողութիւնները սեպտ. 20-ին և 22-ին, նաև սեպտ. 23-ի գիշերը յանգեցին մի շարք բաւական ուժեղ ընդհարումների Մօնտէ-Մարօնիա-Բոկկա-Դիվալլէ-Օրասիա-Աստիկօ ռազմավայրի վրա. Դիւէրօ լեռան հարաւում մեր զօրքերը թնդանօթային կրակի պաշտպանութեամբ ամենուրեք յաղթութիւն տարան թշնամու վրա։ Ցէլլա հովտում թշնամին բաժանվելով մի քանի մանր զօրախմբերի՝ փորձում էր առաջանալ, բայց վանվեց խոշոր կորուստներով, ըստ որում մենք գերեցինք 1 օֆիցէր և 10 զինուոր։

Թշնամին սեպտ. 23-ի առաւօտեան Կարսօյում կատաղի կրակով անհանգստացնում էր մեր դիրքերի ձախ զօրաթեւն Մօնտէ-Սան-Միկելէ շրջանում։ Մեր հետևոտն զօրագնդերից մինը շեշտակի յարձակումով փախուստի դարձրեց թշնամուն և գերեց 26 հոգի։

ԱՒՍՏՐՕ-ՍԵՐԲԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

25 սեպտեմբերի

ՆԻՇ.—Սավայի զօրաճակատի վրա սեպտ. 20-ին սերբիական արտիլէրիան ստիպեց ետ քաշվել թշնամու հրետանիներին, որոնք ուղղված էին Բէժանի գագաթների դէմ. միևնոյն ռազմաճակատի վրա սերբիական հրետանիները ռմբակոծեցին աւստրիացիների տոյլատար վաշտերին։ Սեպտ. 21-ին Դունայի զօրաճակատի վրա թշնամին արձակեց դաշտային թնդանօթներից և գաուբիցներից 60 ռումբ սերբիական դիրքերի դէմ, բայց անհետեւանք։

Թշնամու 20 աէրօպլան թռիչք կատարեցին Սառրին Մօրավիայի և Մլավայի շըրջանի վրա և նետեցին 30 ռումբ Պօժարէվացի վրա, 3 ռումբ Գօրիցիայի վրա, բայց զոհեր չեղան։ Թշնամու մի աէրօպլան «Տաուբէ» տիպի, մօտենալով Զայչարկնեժէվացի կողմից, երևաց Նիշի վրա. յետոյ ուղղվելով դէպի արևելք՝ հեռացաւ բուլգարական զօրաճակատի կողմը։

Սերբիական արտիլէրիան Սավայի վրա ռմբակոծեց թշնամու բանակը Եակօվից դէպի հիւսիս արեւմուտք։ Սեպտ. 22-ի գիշերը թշնամու մի նաւակ գնդակացիրից կրակ բացեց Կավարէ կղզուց Բէլգրադի ամրութիւնների դէմ, բայց առանց որևէ հետեւանքի։ Սավայի զօրաճակատի վրա սերբերը արգիլեցին եղան թշնամուն անցնել նաւակով գետը Բանօվօյի հանդէպ։

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ԶՕՐՔԵՐԸ ՍՕԼՈՒՆՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

24 սեպտեմբերի

ՍՕԼՈՒՆ.—(Ուշացած)։ Ափ իջած ֆրանսիական զօրքերն անցան քայլերթով յունաց արքայադն Անդրէյի առաջից, որ հրամանատար է կարգվել Մակէդօնիայի բոլոր հեծելազօրի։

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԼՕՆԴՕՆՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

24 սեպտեմբերի

ԼՕՆԴՕՆ.—Երէկ առաւօտեան կայացաւ զինուորական խորհրդակցութիւն, որին ներկայ էին Ասկվիտը, Գրէյը, Կիտչէները, Լլօյդ Ջօրջը, Բալֆուրը, Լէնստոունը, Բօնար-Լօուն և Չերչիլը։ Նիստը երկարատև էր։

Յետոյ նրանց մասնակցութեամբ կայացաւ ուրիշ նիստ, որին ներկայ էին ֆրանսիական դեսպանը և ֆրանսիական կառավարութեան ու զօրքի ներկայացուցիչները։

ԲՈՒԼԳԱՐԻԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

25 սեպտեմբերի

ՀՌՈՄ.—Ստոյգ տեղեկութիւնների համաձայն, Սօֆիայի իտալական դեսպանը հրահանգ է ստացել համաձայնեցնել իր գործողութիւնները համաձայնութեան միացած մեծ պետութիւնների գործողութիւնների հետ։

Շուտով այստեղից մեկնելու է բուլգարական միսիան, որի պաշտօնեաներին տրված են անցագրերը։

Քաղաքական կուսակցութիւնները կազմակերպում են մեծ ցոյց Սերբիայի հետ համերաշխութիւն արտայայտելու համար։

Այսօր արտաքին գործերի մինիստրը յանձնեց անցագրերը տեղիս բուլգարական դեսպանին։

ՍՕՖԻԱ.—Այսօր բուլգարական իշխանութեան յանձնվեց Մուստաֆա-փաշա-Դէդէաղաչ երկաթուղագիծը։ Շուտով նրա վրա երթևեկելու են բուլգարական գնացքներ։

Տեղիս հօլլանդական ներկայացուցչին է յանձնված ռուս, ֆրանսիացի, մեծ-բրիտանացի, իտալացի, բելգիացի և սերբ հպատակների շահերի պաշտպանութիւնը։

Համաձայնութեան պետութիւնների ներկայացուցիչները երեկոյեան մեկնեցին յատուկ գնացքով միսիաների պաշտօնեաների ուղեկցութեամբ։ Ռուսները դիմեցին Ռուշչուկ, միացեալները Դէդէաղաչ։ Կայարանում ներկայացուցիչներին ճանապարհ դրին արտաքին գործերի մինիստրութեան աւագ քարտուղարը իբրև կառավարութեան ներկայացուցիչ, քաղաքական կաբինետի կառավարիչ Դօբրօվիչը և գեներալ-ադիւտանտ Սավիչը իբրև Ֆէրդինանդ արքայի ներկայացուցիչ. արտաքին գործերի մինիստրութեան երկու պաշտօնեայ ուղեկցում են դիւանագէտներին մինչև Բուլգարիայի սահմանը՝ Ռուշչուկ և Դէդէաղաչ։ Մեկնելուց առաջ Անգլիայի և Ֆրանսիայի դեսպաններն ընդունվեցին Ֆէրդինանդ արքայից։

ՆՈՐ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԻՒՆ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

24 սեպտեմբերի

ԱԹԷՆՔ.—Նախկին 5 մինիստր-նախագահներ Զաիմիսը, Դրագումիսը, Րալլիսը, Տէօտօկիսը և Գունարիսը մտան նոր կաբինետի կազմի մէջ։ Այսօր ցերեկվայ ժամը 5-ին նրանք երդում տուին։

Պորտֆէլները բաժանված են այսպէս. մինիստր-նախագահ և արտաքին գործերի մինիստր՝ Զաիմիս, ֆինանսների մինիստր՝ Դրագումիս, արդարադատութեան ու ճանապարհների հաղորդակցութեան՝ Րալլիս, ժողովրդական լուսաւորութեան և ժողովրդական տնտեսութեան՝ Տէօտօկիս, ներքին գործերի՝ Գունարիս, ծովային՝ ծովակալ Կօնդուրիօտի, զինուորական՝ գեն. Անոնակիտօպուլօ.

ԱԹԷՆՔ.—Զաիմիսի կաբինետի քաղաքականութիւնը ամենայն հաւանականութեամբ լինելու է զինված չէզոքութեան քաղաքականութիւն։ Պնդում են, որ Զաիմիսն աշխատում է ստանալ Վէնիզէլոսի կուսակցութեան վստահութիւնը, որպէսզի ապահովէ նոր մինիստրութեան հեղինակութիւնը, որ անհրաժեշտ է ժամանակակից հարցերի լուծման համար։

«Նէա Հէլլաս» լրագիրը Սօֆիայի կաբինետի յայտարարութեան առիթով, որ ժխտում է գերման օֆիցէրների ներկայութիւնը բուլգարական զօրքի մէջ, ասում է, որ սեպտ. 13-ին Պօզնանից անթել հեռագրով ուղարկված տեղեկութիւնը յայտում էր, թէ Բուլգարիա են մեկնել գերման օֆիցէրներ։ Այդ հեռագիրը ստացվեց յունական «Լէմնօս» յածանաւի վրա հաւանօրէն անգլիական գործիչների շնորհիւ։ Այսպիսով բուլգար կառավարութիւնը բացասում է ակնյայտ իրողութիւնը։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

25 սեպտեմբերի

ՊԱՐԻԶ. — Պատգամաւորների պալատը միաձայն հաւանութիւն տուեց այն նախագծին, որի համաձայն Միացեալ Պետութիւններում կնքվելու է անգլօ-ֆրանսիական փոխառութիւն $2^1/_2$ միլիարդ ֆրանկի։ Օրինագիծը լիազօրում է կառավարութեանը կնքել Անգլիայի հետ միասին մի կամ մի քանի փոխառութիւն։ Րիբօն ներկայացնելով օրինագիծը, բացատրեց, որ փոխանակութիւններով պէտք է վճարվեն Ամերիկայում ձեռք բերված կտրօնները և բարելաւվի մուրհակային կուրսը։

ԼՕՆԴՕՆ. — Րէյտերի գործակալութիւնը տեղեկացաւ, որ, համաձայն դիւանագիտական շրջաններում ստացված հեռագրի, Սերբիայի դէմ կենտրոնացրած աւստրո-գերմանական զօրքերի թիւը հասնում է 400,000-ի։

Լլօյդի գործակալութիւնը հաղորդում է, որ «Արաբիան» շոգենաւը ջրասուզվել է. նաւաստիներից պակասել են 20 հոգի։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.—Տեղիս գերմանական գեներալ-հիւպատոսարանը յայտարարել է, որ արտասահմանում գտնվող բոլոր 19 տարեկան լանդշտուրմիստները պէտք է անմիջապէս վերադառնան Գերմանիա։

Տեղիս մեծ բրիտանական դեսպանը յանձնեց շվէդ կառավարութեանը անգլիական կառավարութեան առաջարկութիւնը՝ մօտիկ օրերում անգլօ-շվէդական բանակցութիւնները վերսկսելու մասին։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՎԱՐՇԱՎԱ ԵՒ Կ. ՊՈԼԻՍ

Գերմանացիք մտեր են Վարշավա։ Լրագիրներն այս իրիկուն այս մեծ լուրով և անոր նուիրուած խորհրդածութիւններով են լեցուած։ Լուրը տրտմութիւն կը պատճառէ անշուշտ, բայց կգայացունց տպաւորութիւն մը չի ըներ, ոեէ չափով լքում կամ վհատութիւն չազդեր, որովհետեւ քանի օրէ ի վեր լրագիրները հասարակաց կարծիքը պատրաստած էին անոր։ Ձախողուածը արդիւնք է միայն ու միայն ռուս բանակի ռազմամթերքի պակասին, ու ոչինչ կը պակսեցնէ այն հոյակապ փառքէն, զոր այդ բանակը վաստկեցաւ մէկ տարիէ ի վեր իր ցոյց տուած արտասովոր քաջութեամբ, յանդգնութեամբ և տոկունութեամբ, իր կատարած հսկայական գործով, որուն մեծարանքի ու երախտագիտութեան հարկը կը մատուցանեն այս պահուս Ռուսիոյ բոլոր դաշնակիցները։ Եւ ձախողուածը սահմանափակ է ու չէ բնաւ այն, ինչ որ գերմանացիք կը ցանկային. հակառակ վիթխարի դժուարութեանց, Մեծ Իշխան Նիկօլայ յաջողած է քաղաքէն բոլոր զինուորական և այլ մթերքներն, ինչպէս և ամեն կարգի հարստութիւնները ու բնակչութեան մէկ կարևոր մասը փոխադրել երկրին ներսերը, քանդել տուած է ամրութիւնները, կանուխէն նահանջով ետ քաշած և առաջուց պատրաստուած ապահով դիրքերու մէջ տարած է իր բանակը, որ կը մնայ անեղծ, ու վաղը՝ երբ ռազմամթերքի նուազութիւնը դարմանուի՝ պիտի վերսկսի հզօր յարձակողականով մը թշնամին ետ հրելու։

Օրուան մեծ դէպքը Վարշավայի անկումը չէ սակայն, այլ վերջին շարք մը անյաջողութեանց ազդեցութեան տակ Ռուսիոյ առած նոր ու մեծ քայլը դէպի ազատականութիւն։ Դուման կը դառնայ անգլիական ու ֆրանսական խորհրդարաններու գրեթէ համարժէք հաստատութիւն մը, կը տեղծուի պատասխանատու կառավարութիւն մը, Լեհաստանին տրուած խոստումը գործադրելու հանդիսաւոր յանձնառութիւն մը երևան կը բերուի, ռուս ու լեհ ազգերու միջև խորին մերձեցման շարժում մը կը յայտնուի՝ ի պատասխան Գերմանիոյ խաբեբայ խոստումներուն։ Գերմանացիք, առանց ուզելու, առանց գիտնալու, կարծելով վճռական հարուած մը տալ Ռուսիոյ, անոր ահագին ծառայութիւն մատուցին, անգամ մը ևս՝ և այս անգամ թերևս արմատականօրէն՝ նպաստելով անոր «ապագերմանացման»։ Պրուսական ոգին, որ կը բռնատիրէր այդ էակոնօրէն ազնիւ ու վեհանձն ժողովրդին բիւրոկրատիական տարրին մէջ, կարտաքսուի հետզհետէ, ու Տօլստոյի ազգը կը գտնէ իր բուն ինքնութիւնը։ Այս պատերազմին վախճանին, Ռուսիա ոչ միայն դաշնակից մը, այլ և ոգեկից ընկեր մը պիտի ըլլայ ֆրանսական, անգլիական ու իտալական ազատամիտ ու յառաջդիմական երկիրներուն։

Երէկ՝ դրուիդական քերթողներու տարեկան հաւաքմանը արտասանած իր հոյակապ ճառին մէջ, ահա ինչ որ ըսեր է Լլօյդ Ջօրջ, որ մեր օրերուն Գլադստոնն ըլլալու վրայ է.

«Ոչ մէկ մտահոգութիւն կարելի է ունենալ այս զարհուրելի պատերազմին վախճանին վրայ։ Արեւելքի երկինքին մէջ սև ամպեր կը սաւառնին. անձկութեամբ կը տեսնեմ զանոնք. բայց անոնք զիս չեն ահաբեկեր. յոյսի ճառագայթը, որ մռայլ հորիզոնը կը ճեղքէ, ռուս մեծ ժողովրդին վերանորոգումն է։

«Մեր թշնամիները Արևելքի մէջ իրենց ըրածը չեն ըմբռներ։ Իրենց հզօր թնդանօթները կը փշրեն ժանգոտած կապանքները, որ Ռուսիոյ հոգին կը սեղմէին։ Մեր աչքերը դարձնենք դէպի Վարշավա. ի՞նչ կանցնի անոր ետին. ռուս ժողովուրդը զինքը խեղդող բեռը կը թօթափէ. իր մեկնուտ բազուկները, նոր ոգիի մը, նոր յոյսի մը մղումին տակ, երկրին վերածնունդը կը պատրաստեն։

«Աւստրիա և Պրուսիա այսօր կընեն այն, ինչ որ առենօք ըրին Ֆրանսայի համար. կը դարձնեն սուրը, որ զիրենք պիտի փորձէ. Ռուսիոյ կապանքները կը փրցնեն, կազատագրեն զայն. հետեւանքները պիտի տեսնեն»։

Գերմանացւոց այս պահուս զգացած հըրճուանքը արդարև լոկ նիւթական վաղանցուկ յաղթանակի մը վրայ է հիմնուած։ Բուն յաղթանակը, խորին բարոյական յաղթանակը՝ Ռուսիան է տարած. ու այդ բարոյական յաղթանակը, Ռուսիոյ վերանորոգումը, այս պատերազմին բարեբաստիկ վախճանը նպաստաւորող ու ապահովող մեծ դէպք մըն է։

Անգամ մը ևս՝ դժբաղդութեան ազնուացուցիչ, մաքրագործիչ դերը կարտափայլի։ Ցաւը, որ յաճախ կը խորտակէ կամ կը ստորնացնէ տկարը, միշտ նորոգիչ է, բարձրացուցիչ է ուժեղին համար։ Ռուսիա այս վայրկեանին աւելի գեղեցիկ է, քան երբեք։ Մարդկութեան ազնուագոյն մասը, ամբողջապէս, սիրոյ, խանդաղատանքի, հիացման խորին զգացումով մը կողջունէ նորափետուր Ռուսիան, որուն այս զինուորական ժամանակաւոր նահանջը իրականութեան մէջ՝ դէպի լոյս անընկրկելի յառաջացում մըն է։

Եւ սակայն սփոփանք մը կը բերէ, մեղմացում մը այն անձկութեան, որով սիրտս լեցուն է Հայաստանի մէջ այս պահուս անցնող ահաւոր անծանօթին սեռեւալ ու անվանելի մտածումէն։

Այս իրիկուն՝ պաշտօնական զեկոյցները նորէն Ալաշկերտի շուրջ կը դառնան, Սարըղամիշը կը յիշատակեն և Մուշի խօսքը չեն ըներ։ Ի՞նչ վիճակի մէջ է Մուշը, ի՞նչ վիճակի մէջ՝ Բաղէշը, Սասունը, Դիարբեքիրը. ի՞նչ կանցնի Ալաշկերտ, ինչպէս եղաւ, որ Թիւրքերը յաջողեցան մինչև հոն յառաջանալ նորէն։

Ասոնք սիրտը խեղդող հարցումներ են։ Բայց անձկութիւնս աւելի ամոքուած կը զգամ այս իրիկուն, ամոքուած՝ այն նոյն գաղափարով, թէ ցաւը ուժեղին համար նորոգիչ է, ու յաճախ խորհրդաւոր ռաժվիրան է մեծ բարիքներու։ Եւ ես հայը տկար մը երբեք չեմ նկատած։ Անբաղդ, այո, անպաստ պայմաններով պաշտպանուած։ Բայց ոչ տկար։ Ան բարոյական մեծ ույժ մը կը ներկայացնէ, ան է՝ նոյնիսկ՝ միակ իրական ույժը, յառաջդիմութեան, տաղանդի, հոգեկան արութեան և բարձրութեան ույժը՝ Արեւելքի մէջ։ Անոր՝ն է ապագան, ատոր երբեք չեմ տարակուսած. արաբներու, մօնղոլներու, թաթարներու, սելջուկեաններու զարհուրելի հարուածներէն վերականգնող ու միշտ առոյգ, կենդանի մնացած, իր քաղաքակիրթ ստեղծագործ տարրի դերը միշտ կատարած, իր հայու գոյութիւնն ու հոգին միշտ պահպանած այդ տոկուն ու քաջ ցեղը ինչո՞ւ պիտի փճանայ ներկայ փոթորիկին տակ։ Ով գիտէ, ինչքան ալ իրականապէս ահռելի ըլլայ փոթորիկը, արդեօք լեզապատառ մազապուրծ ականատեսները՝ որ իրողութիւնները կը պատմեն՝ շատ պարագաներու մէջ ակամայ չե՞ն չափազանցեր զանոնք (ինչպէս այդ պատահեցաւ 95—96-ի շրջանին)։ Եթէ շատ երկար տեէ Թիւրքիոյ ներկայ կացութիւնը և դաշնակիցներու հակաթիւրք պայքարին թոյլ ու դանդաղ ընթացքը, վտանգը արդարև մեծ, շատ մեծ պիտի ըլլայ մեր ժողովրդին համար. բայց եթէ շուտով սանձուի Թիւրքօձը, ծվ գիտէ թէ ամեն մէկ լեռան ու ձորի թաքստոցներէն դուրս չպիտի թափին հարիւրաւոր, հազարաւոր ծակամուտ թըշուառներ, գալու համար (ինչպէս այս վարմանաւոր ցեղն այնքան անգամ ըրած է) հայրենի գիւղը, պապենական տանը վերականգնելու։ Համիդեան աղէտը ահաւոր էր արդէն. և շատեր՝ աշխարհիս մէջ կարծեցին, թէ Հայաստան այլևս ընդմիշտ ուժաքամ էր եղած. այդ ուժաքամ հայութիւնը համիդեան բռնակալութեան դէմ շարունակեց ամենէն մոլեգին ու յամառ պայքարը մղել, անոր կործանման գլխաւոր ազդակներէն մին եղաւ, թերևս գլխաւորը, և այսօր նահատակուող անվէն եղկելի հայութեան վերև կուող հայութեան մը հոյակապ պատկերը կը ցցուի ու կը տիրէ, առնական, հերոսական պատկեր, ինչպէս հայ ցեղը իր պատմութեան մէջ քիչ անգամ ցոյց տուած է այս սատիճանն անխառն ու մեծաշող գեղեցկութեամբ։ Անհագին եղած են հառաչանքները, որոնցմով զալարուած է այս ցեղը դարերէ ի վեր, բայց մեծը ահագին չէ եղած և այն բարոյական կորովը, զոր ան ցոյց տուած է այդ տառապանքներուն մէջ. և ինչո՞ւ չհաւատալ, թէ այդ դարաւոր դառն տառապանքները տաժանելի երկունքով՝ մեծ բարիք մը պատրաստած են իրեն համար։

Նոյն իսկ եթէ—ու երանի՛ թէ այդպէս ըլլայ—պատմուածին կէսն ըլլայ ճշմարիտ, տարապայման է անշուշտ, ահռելի է չարչարանքը, զոր այս ազգը կը կրէ այս պահուս. բայց ծվ գիտէ թէ նոյնքան ալ տարապայմանօրէն գեղեցիկ պիտի չըլլայ առաւօտը, որ պիտի յաջորդէ այս ահաւոր գիշերին։

* *
*

Լլօյդ Ջօրջ իր երէկուան ճառը կը վերջացնէ Անգլիոյ ուղղեալ հետևեալ շեշտ ու խրոխտ խօսքերով.

«Այս պատերազմին վախճանին վրայ ոեէ վախ չունիմ։ Բայց այն դերը զոր մեզի՝ անգլիացւոց՝ կը հրամայէ մեր պարտականութիւնը, օրէ օր աւելի յստակ կը դառնայ։ Աշխարհիս բեռը Անգլիոյ ուսերուն վրայ է, և եթէ երբեք այդ ուսերը կքին, Մեծն-Բրիտանիա անդունդի մը մէջ պիտի գահավիժի, և ազատութիւնը գոյութիւն ունենալէ պիտի դադրի»։

Ասիկա ամբարտաւան պոռոտախօսութիւն մը չէ։ Մեծանուն ատենախօսը ըսել կուզէ. «Մեր երկու մեծ դաշնակիցները, Ֆրանսա և Ռուսիա, ահագին զոհողութիւններ յանձն առին ցարդ, սոսկալի կորուստներ տուին, թշնամին զբաղեցուցին, անոր ույժերէն կարեւոր մաս մը ջնջեցին. մեր երկիրը դեռ իր բոլոր կրցածը չըրաւ, ամենէն շատ տրամադրելի ույժ ունեցողը մեր երկիրն է՝ հիմա։ Դեռ շատ զօրեղ է թշնամին, ու զայն զգետնելու համար՝ վճռական միահամուռ յարձակման մէջ՝ մեր երկիրն է, որ ամենէն կարևոր դերն ունի կատարելու։ Այդ դերը պէտք է կատարենք»։

Երբ վերջանայ այս պատերազմը, երեք մեծ ազգերէն ոչ մէկը պիտի յաւակնի մե-

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊՍԱԿԻ ՓՈԽԱՐԷՆ

Ստացանք Թիֆլիսում, Մանուէլ Կիրակոսեանից, հանգուցեալ Երէմիա Խանդանեանի դագաղի վրա պսակ դնելու փոխարէն՝ 8 րուբլի, որից 5 ր. յօգուտ Նպաստ. Ընկ. որբանոցի, իսկ 3 ր. յօգուտ Տ. Նազարեանի ճաշարանի։

Տ. ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ ՃԱՇԱՐԱՆԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք 1) Կաղախ գիւղից, Մարտիրոս քահ. Արզումանից, հաւաքված 3 հոգուց՝ 20 ր., 2) Մօսկվայից, Արտաշէս Աֆրիկեանից 25 ր., 3) Ախալքալաքից, Բաղդան Սարգսեանից 50 ր., 4) Ֆէտչէնկօյից, Ս. Ստեփանեանից, ի յիշատակ իր հանգուցեալ Աղասի

որդու՝ 5 ր., 5) Ղազախից, Ս. Յակոբեանի միջոցով, հաւաքված Գր. Գայդմազեանի տանը եղած հացկերոյթին՝ 25 ր., 6) Թիֆլիսում, Մ. Կիրակոսեանից 3 ր.։

ՀՐԱՏԱՊ ՍՓՈՓԱՆՔ
ՄԱՅՐ-ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻՆԵՐԻՆ

Այսօր, կիրակի, Արծուի Վասպուրականի լուսաճաճանչ ս. Վարագայ տօնն է։ Ո՞ր հային ծանօթ չէ Վարագ անունը։ Ասիայի խորքերում սրանից դեռ համարեա մի դար առաջ իր լուսաւոր հաստատութիւններով հռչակաւոր Մարտիրոս վանքն այսօր, աւաղ, իր զաւակունքը ուխտի չեն գնալու։ Միանանք այսօր մեր պանդուխտ եղբայրակիցների ուխտագնացութեան՝ աղօթքն ու մրմունջը, մի թիքա ժառաղը, մի թասթէյը նրանց հետ բաժանելով։

Տօնախմբութեան սկիզբը ցերեկվայ ժամը 1-ին։ Մուտքը ամենքի համար ազատ։ (Мих. пр. 197. Садъ «Акварiумъ»).

Ստացված են նուէրներ Դրամով՝

Տ. Շուշանիկ Ս. Մխիթարեանից 25 ր., Համբարձում Մելիքեանից 25 ր., Թադէոսի Պօղոսեանից 5 ր., Լիպեցկից (Տամբովի Նահանգ) տ. Աննա Յովհաննիսեան Սուրաբէկեանից 10 ր., որպէսզի քաջամարտիկ ս. Գէորգ զօրավարի տօնին օչխար գնվի և մատաղ արվի։ Տիկնոջ յանձնարարութիւնը կատարվեց։ Մ. Մ.-ից 1 ր.։

Իրերով՝ Բ. Իշխանեանի «Աղէտի և տառապանքի աշխարհից» (այց Թիւրքահայ փախստականներին) ամբողջ հրատարակութիւնը, գինը, 40 կ., տպված ընտիր թղթի վրա և արտատպված «Մշակից»։

Տ. Նազարեան

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ՎԻՃԱԿԸ

Ռուսաց հիւպատոս Կիրասնով հաղորդել է Քաղաքների Միութեան կովկ. ճիւղի լիազօրին, որ գեներալ Զ.-ի տեղեկութիւնների համաձայն, Սալմաստ են գալի լեռնցի ասորիները, որոց թիւը հասնում է մօտ 15,000-ի։ Մտադրութիւն կայ դրանցից 5000-ին ձմեռը տեղաւորել Խոյի շրջակայքում, իսկ մնացածներին Սալմայի գիւղերում։ Այս փախստականների համար ուտեստի և բժշկական օգնութեան սաստիկ կարիք կայ։

—

Վիրաւորների և փախստականների սանիտարական և տեղափոխութեան մասի գերագոյն պետ Հ. Կ. Բ. պրինց Օլդենբուրգսկի կարգադրել է Կովկասի զինուորական շրջանի պետ գեն. Ս. Վ. Վօլսկին, որ բաւարարի „կովկասեան գլխաւոր կոմիտէտի միջնորդութիւնը՝ Անդրկովկասում տարածելու այն կարգադրութիւնը, որով զինուորական մինիստրութիւնը անհրաժեշտ դէպքերում փախստականներին պէտք է ցոյց տայ բժշկական օգնութիւն, նաև սննդական օգնութիւն երկաթուղիներով տեղափոխւող փախստականներին զինուորական վարչութեան սննդական կայաններում։

—

Քաղաքների Միութեան կովկասեան ճիւղի լիազօր Ալ. Խատիսեան Կարսից ստացել է հետևեալ հեռագիրը. «Կարսի շրջանի փախստականների դրութիւնը աննկարագրելի է. Նրանք բառի բուն նշանակութեամբ քաղցած են, մերկ և առանց անկողնագործերի։ Խնդրում ենք ուղարկել սանիտարներ, հաստատել անվճար կայան և տալ նրան զգեստ և անկողին»։ Ալ. Խատիսեանը դիմել է Հայկ. Կեդր. Կոմիտէտի նախագահին, խնդրելով հաղորդել իրան Կարսի փախստականների մասին եղած տեղեկութիւնները։

—

Ալէքսանդրապոլ, 22 սեպտեմբերի

Երեք օրվան դադարից յետոյ, ամսիս 19-ին սկսվեց խոլերան և այդ օրը երեք հոգի փախստականներից տեղաւորվեցին Քաղաքների Միութեան տեղական լազարէթը, որոնցից մէկը գիւղից էր բերված։

Մի հոգի էլ ամսիս 20-ին բռնվեց խոլերայով և ուղարկվեց նոյն տեղը։

Ամսիս 19-ին քաղաքում, Պօղոսեան տան հանրակացարանում երևաց նորից մի հոգի բծաւոր տիֆով, 12 տարեկան աղջիկ։ Նոյն օրը մի ուրիշը բերին շրջակայ գիւղից, դարձեալ փախստական—Օլթիի շրջանից—բծաւոր տիֆով և ուղարկվեց Քաղաքների Միութեան տեղիս լազարէթը։

Մեծ դժգոհութիւն կայ գաղթական-փախստականների, նոյնիսկ քաղաքացիների մէջ, որ առողջացած հիւանդները առանց տաք շորի, կօշկի և գուլպայի դուրս են գըրւում և երկու երեք օրից վերադառնում են հիւանդանոց, բայց ոչ ոք չի մտածում որևէ կերպով օգնութեան հասնելու թշուառներին։

Տեղիս հաշտարար միջնորդի գրագիրը հիւանդանոցից դուրս թողնված մի թուլակազմ և զառամեալ կնոջ փողոցում պատահելով ետ էր դարձրել փախստականների հիւանդանոց և բողոքել էր բժշկին, թէ ինչպէս այդ թշուառին բաց էին թողել։ Բժիշկը արդարանալու փաստ չունենալով պարտաւորվել էր վերընդունել հիւանդին։ Այս տեսակ փաստը ևս խօսակցութեան առարկայ է դարձել և դժգոհութիւն է պատճառում փախստականներին։

Ամսիս 20-ին խոլերային մի դէպք, 21-ին և 22-ին դարձեալ մի-մի դէպք պատահեց փախստականների հանրակացարաններում։

Ամսիս 22-ին դարձեալ մի բծաւոր տիֆ պատահեց փախստականների շրջանում։

Սուրպետ

—

(Նամակ խմբագրութեան)

Խնդրում եմ տեղ տալ ձեր լրագրում իմ արտասուալի աղերսանքին, որ առաջինը չէ։

Ես Սալմաստի շրջանում (Պարսկաստան) տեսայ մի մղձաւանջային երազ, որն իրականութիւն դարձաւ։

Տասնեակ հազար մարդիկ ոչ միայն քաղցած են և անպատսպար, այլ և հարկադրված են պառկել և քնել մերկ հողի վրա։

Բացի այլ բաներից, հարկաւոր են մեծ քանակութեամբ խսէ դօշակներ և վերմակներ, և այն էլ անմիջապէս։

Մարդիկ մեռնում են ճանճերի պէս։

Աղերսում եմ ամենքին, ում-որ կը հասնի իմ ձայնը,—արձագանք տալ առանց յետաձգելու և նոյնը դրդել իր հարեւանին։ Դըժուարին գործ չէ, որ ամեն մէկը իր ունեցածից մի խսէ դօշակ տայ կամ մի վերմակ, որից հսկայական օգուտ կը լինի։

Կը փրկեն մարդկային կեանքեր։ Հաւաքածը խնդրում եմ ուղարկել քաղ. վարչութեան, Ալ. Խատիսեանի անունով, Ջուլֆա-Սալմաստի շրջանի փախստականների համար։

Հաւատում եմ, որ առիթ չի տրվի կրկնելու աւաղը։

Միւս լրագիրներին խնդրում եմ արտատպել։

Յարգանօք Իոնա Բիլինկեվ

ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՏՕՆԻ ԱՌԻԹՈՎ

Անհատների և կամ հաւաքական մարմինների ու հաստատութիւնների անուանական տօնակատարութիւնները, որոնք պարբերաբար՝ տարէ-ցտարի կրկնվում են, այն լաւ նպատակը ունեն, որ ներկայացնում են որպէս յարմար առիթներ հաշուետուութեան և անցեալի ծրագրի վերագնահատման համար։

Գէորգ Զօրավարի տօնը եկեղեցական սովորական տօներից մէկն է, բայց այդ սովորական տօնը այսօր մի առանձին նշանակութիւն ունի հայերիս համար, որովհետև այդ անունով է կոչվում հայերիս միակ բարձրագոյն դպրանոցը՝ Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանը։

Գէորգեան ճեմարանը այսօր թևակոխում է իր գոյութեան 42-րդ տարին։ Ներկայիս չարաբաստիկ հանգամանքները այնպիսի սպառնալից դասաւորումով են հանդէս եկել, որ առ այժմ հնարաւորութիւն չկայ տեսնել այնտեղ ուսումնական բնականոն ընթացքը վերսկսելու։ Յուլիսի վերջին, երբ գաղթականների յորդ հոսանքը Էջմիածին հասաւ, ազգային բարձր իշխանութեան հրամանով դասատուութիւնը երկու ամսով յետաձգված էր, մինչև նոյեմբերի 1-ը։ Օգոստոսի վերջին, երբ համատարած հիւանդութիւնները աւերածութիւններ էին անում Էջմիածնում, «Մշակի» *) մէջ այն միտքն էինք յայտնել, թէ ի նկատի ունենալով ժամանակի դրութիւնը՝ աւելի նպատակայարմար է ամբողջ ուսումնական տարին փակ յայտարարել և վաղօրօք հոգ տանել, որ աշակերտները ընդունվեն ուրիշ դպրոցների համապատասխան դասարաններ։ Մեր այդ առաջարկութեան դէմ «Արև» թերթում առարկութիւններ եղան, որոնք անհիմնաւոր էին և անհամոզիչ։ Սակայն այժմ, երբ փոխվել են հանգամանքները և մանաւանդ որ ճեմարանի վարչութիւնը իր կողմից ոչինչ չէ արել աշակերտներին ուրիշ դպրոցներում ժամանակին տեղաւորելու համար, մենք գտնում ենք, որ պատանի ճեմարանցիների օգտի համար՝ նշանակված ժամանակ անհրաժեշտ է վերսկսել ճեմարանական պարապմունքները և այդ մասին նախօրօք յայտարարել ի գիտութիւն աշակերտների և դասատուների։

Գ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

◆ Փոխարքայ Նորին Կայսերական Բարձրութիւն Մեծ Իշխան Նիկոլայեվիչը ուրբաթ, սեպտ. 25-ին, ժամը 2-ից անց շըրջագայեց քաղաքում։ «Кав.»

◆ Նորին Կայսերական բարձրութիւն Մեծ Իշխան Պետր Նիկոլայեվիչը սեպտ. 25-ին ընդունեց Թիֆլիսի հայոց առաջնորդ Մեսրոպ եպիսկոպոսին։ «Кав.»

*) Տես «Մշակ» № 190։

◆ Երէկ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ V-ի անուանակոչութեան տօնի առիթով, Վանքի մայր եկեղեցում կայացաւ հանդիսաւոր մաղթանք, որին ներկայ էին մեծ թւով ժողովուրդ և Թիֆլիսի բոլոր հայ դպրոցների աշակերտ-աշակերտուհիները։ Այդ օրը Թիֆլիսի հայկական զանազան հաստատութիւններ և հիմնարկութիւններ շնորհաւորական հեռագիրներ ուղարկեցին Վեհափառին։ «Մշակի» խմբագրութիւնը ուղարկեց հետևեալ շնորհաւորական հեռագիրը. «Մշակի» խմբագրութիւնը և ես անձամբ խնդրում ենք Ձերդ Վեհափառութեանը ընդունել խորին յարգանքի և որդիական անձնուիրութեան զգացմունք Ձերդ Վեհափառութեան անուանակոչութեան առիթով, ցանկանալով Ձեզ ոյժ ու առողջութիւն՝ տանելու Ձեր հօտին բաժին ընկած ծանր փորձութիւններ։ Հ. Առաքելեան»։

◆ Երէկ Կաթողիկոսի անուանակոչութեան տօնի առիթով Տ. Նազարեանի փախստականների ապաստարանին կից «Վասպուրական» վարժարանը կատարեց դպրոցական հանդէս. աշակերտ-աշակերտուհիներին բաժանվեց նոր զգեստ։ Այսօր, Վարագայ տօնին նոյն տեղը կը կայանայ հանդէս ցերեկվայ ժամը 1-ին։ Մուտքը ամենքի համար ազատ է։

◆ Իրաւաբան Ա. Ի. Միտկեվիչ հեռագրում է Քաղաքների Միութեան կովկասեան ճիւղի լիազօրին, որ Միութեան գլխաւոր կոմիտէն այս օրերս փոխադրելու է 500,000 ր. լազարէթները պահելու համար։

◆ Քաղաքի առևտրա-տնտեսական վերատեսուչները սկսել են հաշւել քաղաքում եղած բոլոր ձիերը, որպէսզի սրանց տէրերի վրա տուրք դնեն։

◆ Քաղ. վարչութիւնը նահանգապետին ներկայացրեց դումայի որոշումը՝ 150,000 ր. Վարշավայի պոլիտեխնիկումին յատկացնելու այն դէպքում, երբ նա Թիֆլիս փոխադրվի, և այն որոշումը, որ վերաբերում է առաջիկայ տարվայ ճաշարանային տուրքին, որի չափը լինելու է 80,000 ռուբլի։

◆ Քաղ. դումայի երկուշաբթի օրը կայանալիք նիստի գործերի մէջ է մտցված նաև քաղաքագլխի զեկուցումը՝ Նորին Մեծութեան Կովկասի Փոխարքայ Մեծ Իշխան Նիկոլայ Նիկոլայեվիչը Թիֆլիս ժամանելու մասին, և այն մասին, թէ ինչպէս քաղաքագլուխը ունկնդրութիւն է ունեցել Նորին Բարձրութեան մօտ։

◆ Առաջիկայ հոկտ. 4-ին Արտիստական Ընկ. դահլիճում կը կայանայ տիկ. Բ. Եա. Բուլըշտէյնի համերգը։ Տիկինը յայտնի է որպէս լաւ դաշնակահար և գովված է թէ ռուս և թէ արտասահմանեան մամուլի կողմից։

◆ Երէկ կայացաւ Կովկ. Հայկ. Կենտրոնական Կոմիտէի և Կ. Հ. Բ. Ընկ. կազմակերպած հանգանակութիւնը յօգուտ փախստականների։ Ժողովարարութիւնը կատարվում էր քաղաքի զանազան մասերում երիտասարդների և օրիորդների ձեռքով, որոնք շրջեցնում էին կողովներ և տուփեր։ Քաղաքի բոլոր մասերում հաստատված էին քիօսկներ, որտեղ կանայք վաճառում էին օրվայ նշանները։

◆ Ստացանք Բ. Իշխանեանի «Աղէտի և տառապանքի աշխարհից» գրքոյկը, որի վաճառքից գոյացած արդիւնքը յատկացվելու է Տ. Նազարեանի ճաշարանի օգտին։ Գրքոյկը բաղկացած է 78 երեսից. գինն է 40 կ.։

◆ Ստացանք Յովհաննէս Գնունու մի ռուսերէն աշխատութիւնը «Мотивы армянской поэзіи» վերնագրով, որ տպված է Սարատովում։ Այս գրքոյկից հեղինակը 250 օրինակ նուիրել է Նպաստամատոյց Ընկերութեանը՝ յօգուտ հայ փախստականների։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԿՈՒԼՏՈՒՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ *)

IV

Ասացինք, որ պրոֆ. Մառը կովկասեան աշխարհի հնագոյն ժողովուրդներին խմբակցութիւնների բաժանելով՝ գտնում է, որ երկրի բնական պայմանների, ինչպէս և ցեղական կազմութեան համաձայն կազմակերպվել կարող էին և կազմակերպվեցին երեք ազգային կոլլեկտիւներ (համախմբումներ), այն է ալբանական, վրացական և հայկական։ Կովկասեան ալբանները կամ ինչպէս մենք ենք անուանում աղուանները «մի ժամանակ, քրիստոնէական շրջանում, հայերի և վրացիների հետ մի երրորդութիւն էին կազմում որպէս նոր կրօնի և կուլտուրայի համար պայքարող առաջաւոր մարտիկներ»։ Բայց Անդրկովկասում նրանց աստղը թեքվեց հետզհետէ, և XI դարում Ալբանիայի (Աղուանից աշխարհի) մի մասը ձուլվեց հայերի և վրացիների մէջ։ Ալբանական կոլլեկտիւը նոր քաղաքակրթութիւնը իւրացնելիս չունեցաւ իր ինքնուրոյն գոյութիւնը պահպանող հիմունքներ, փշուր-փշուր եղաւ, լուծվեց հայկական և վրացական կոլլեկտիւների մէջ։ Սա առաջին դէպքն է, ընդգծում է հեղինակը, որ կովկասեան մի կոլլեկտիվ կուլ է տալիս մի ուրիշի, ասսիմիլեացիայի (ձուլման) միջոցով։ Սովորաբար ասսիմիլեացիայի երևոյթը սկսվում էր կրօնով և վերջանում լեզուով. բայց այդ երևոյթի համար նախապէս կարող էին հող պատրաստած լինել զէնքի և տնտեսական յաջողութիւնները ձուլվող ազգի դիմաց։ Այստեղ պ. Մառը յիշում է հայ պատմագրի այն խօսքը, որ ասում է՝ «սահման քաջաց, զէնն՝ իւրեանց»։ Սկզբում հայերը,—ասում է հեղինակը,—իրանց եկեղեցու ունեցած աջողութեան շնորհիւ ազգային տերրիտօրիան ընդարձակեցին ոչ միայն Ալբանիայում, այլ և Ճորոխի աւազանում, մի վայր, որ մայրենի երկիրն էր լազ-մինգրելական ժողովրդի, կամ հնագոյն Իվերիայի։ VIII դարում այդ երկրում հայերին սկսեցին ճնշել, և ամբողջ ազգաբնակութիւնը վրացիանալ սկսեց քարտվել-վրացիների կազմակերպութեամբ, որոնք այս երկրում նոր հիմք էին դրել ազգային տէրապետութեան։ Բնորոշ է,—ասում է պարոն Մառը,—IX դարի վրացական մի մատենագրի այս նշանաբանը, որ ասում է. «Վրաստան է համարվում (ամբողջ) լայնարձակ երկիրը, ուր եկեղեցական պաշտամունքը և բոլոր աղօթքները կատարվում են վրացերէն լեզուով»։

Վրացական կոլլեկտիւը իր հիմնական կազմութեամբ իրանից ներկայացնում է տարբեր, բայց ցեղակից լեզուներով խօսող երեք ժողովուրդների խմբակցութիւն. վրացիներ կամ քարթվելներ, իվերներ (այժմ մինգրելներ և լազեր) և սվաններ։ Այս երեք ժողովուրդները ցեղական և լեզուաբանական տեսակէտից մօտաւորապէս այն յարաբերութիւնն ունեն,—ասում է պ. Մառը,—ինչ որ ունեն միմեանց հետ ռուսները, լեհացիք և չեխերը։ Վրացական կոլլեկտիւի զարգացման պատմութեան մէջ նշանակալից է,—շարունակում է հեղինակը,—որ նա իրան միացրեց ոչ միայն այս երեք արենակից ժողովուրդներին իրանց բոլոր ցեղերով, այլև բոլոր Յաբեթեան ժողովուրդներին և ցեղերին։ Սկզբում այս միութիւնը աւելի արտայայտվում էր իդէապէս, այսինքն ժողովրդական և բանաւոր աւանդութիւններով կամ գրական երկասիրութիւնների մէջ։ Յետագայում վրաց քաղաքական կեանքի փայլուն օրերում, Թամար թագուհու ժամանակում, այդ գաղափարական ծրագիրը իրականութիւն դարձաւ։ Վրաց թագաւորութեան սահմանները Տրապիզոնի մօտերքից մինչև Կասպից ծովը տարածվելով միացրեց ոչ միայն ցեղակից զանազան ժողովուրդներին, այլև զանազան դրացի ազգերին, ինչպէս հարաւից հայերին, հիւսիսի կողմից օսերին և արևմուտք ձգվող լեռնականներին։

«Վրացական կոլլեկտիւի կուլտուրական-հասարակական կեանքը մեր (ռուս) պատմական կառուցուածքի համար գեղեցիկ նիւթ է հանդիսանում,—ասում է պրոֆ. Մառը.—Բայց սահմանից այն կողմ եղած դէպքերի համար, որ ռուս հասարակութեան դրդեցին կովկասեան ազգերի անցեալ վիճակի մասին տեղեկանալ, վրաց ժողովուրդը ներկայումս զրկված է ընդհանուր-ռուսական հիմնարկութիւններից դուրս որպէս ինքնուրոյն ֆակտոր երևալու իրան յատուկ նշանակութիւնից։ Պատմական Վրաստանի պահպանողական հիմունքների ազգային կազմութիւնը—եկեղեցին և ազնուականութիւնը—կամ բոլորովին կործանված է կամ կազմալուծված։ Վրաց ազգի և նրա լուսաւորական հաստատութիւնների մէջ նորից երևան եկած հասարակական կազմակերպութիւնների ինքնագործունէութիւնը մինչև օրս խոչընդոտի հանդիպեցին յօգուտ կամ թիւրքերի կամ սահմանից դուրս այլ ժողովուրդների»։

Այստեղ պրօֆ. Մառը դժգոհութեամբ առաջ է բերում ռուս դիւանագիտութեան դէպի սահմանամերձ վրացիներն ունեցած սխալ քաղաքականութիւնը և յիշատակում է այդ սխալից առաջացած այն տխուր հետևանքները, որ մենք տեսանք ներկայ պատերազմի սկիզբներին...

«Մեր կողմից veto դրվեց նոր վրացական լուսաւորական հաստատութիւնների այն սկզբնական փորձերի վրա, որոնց նպատակն էր մահմեդական-վրացիներին, որ արիւնակից եղբայրներն են նոյն ժողովրդի, իրանց մայրենի վրացերէն լեզուով հաղորդակից անել ռուսական լուսաւորութեան։ Այդ veto-ով մենք անգիտակցօրէն կարծես պաշտօնական կերպով հաստատեցինք վրաց ազգաբնակութեան թիւրքացումը Ճորոխի աւազանում և այստեղ՝ Օլթիի շրջանում, ուր ականատես եղանք, թէ ինչպէս թիւրքերը ամրացան դէպի Արդահան շարժվելիս»։

Պրոֆեսորը մատնանշում է նոյնպէս, որ արիւնով և ցեղով վրացիների հետ հարազատ Լազիստանը իր զուտ վրացական ծագումի բերումով և ազնուականներով ունի տնտեսապէս ռուսական օրիենտացիա, դարձեալ ի հարկէ առանց մեր (ռուսական) ջանքերի և տեղեկութեան։ Եւ մենք,—ասում է պ. Մառը,—արգելք հանդիսացանք մեր սահմանին կպած այդ ժողովրդի կուլտուրական օրիենտացիային դէպի Ռուսաստան, փակելով նրա բնական ճանապարհը վրաց հարազատ ժողովրդի միջոցով հաղորդակից անելու մեր Կովկասին, դարձեալ ի հարկէ անգիտօրէն նպաստած լինելով թիւրք լուսաւորութեան և պետութեան։ Եւ թիւրք կառավարութիւնն այդ իսկ միջավայրում կազմակերպեց մոլլաների միսիոնարական դպրոց՝ նրա յարկի տակ հաւաքելով վրացի-մահմեդական սերունդ, մեր սահմաններում և մեր աչքի առաջ հա-

---

ծագոյն դերն ինքը կատարած ըլլալու. աշխարհ պիտի ընդունի, և երեք տէրութիւնները՝ իրենք իսկ, թէ երեքն ալ հաւասարապէս կարեւոր բաժին մը ունեցան, հսկայական բաժին՝ իւրաքանչիւրերնին։

Անգլիա, որ մինչև ցարդ ալ արդէն շատ բան ըրած է—ծովերուն ազատութիւնը պահպանելը, գերմանացւոց մինչև Կալէ յառաջացման արգիլելու համար ֆրանսական բանակին իր ընծայած լուրջ աջակցութիւնը, հակաթիւրք պայքարին մէջ իր նշանակելի դերը, և նոյնիսկ՝ միմիայն այս պատերազմին մասնակցելովը դաշնակիցներուն բերած իր բարոյական մեծ օժանդակութիւնը՝ արդէն իսկ անգին ծառայութիւն է ազատութեան դատին նուիրուած—Անգլիա՝ այսուհետև՝ աւելի մեծ դեր մը ունի կատարելու։ Իր ժամն է։ Իր նոր ստեղծած մեծազանգուած բանակները, որոնց թիւը ոչ ոք գիտէ, ասպարէզ պիտի գան ի մօտոյ, և ամբողջ ճարտարարուեստական Անգլիան՝ Լլօյդ Ջօրջի երկաթէ ձեռքերուն մէջ և հրեղէն շունչին տակ՝ վիթխարի գործարանի մը փոխուած է հիմա, ուր գիշեր-ցորեկ զէնք ու ռազմամթերք կը դարբնուի՝ միլիոններով, միլիոններով։

Ի՞նչ պիտի ընէ հիմա Գերմանիա, Վարշավայի առումէն յետոյ։ Պիտի շարունակէ իր յառաջխաղացութիւնը դէպ ի Ռուսիոյ ներսերը, պիտի փորձէ երթալ մինչև Պետրոգրադ։ Կա՞մ արևելեան ճակատին վրայ հզօրապէս ամրանալով և պաշտպանողական դիրք բռնելով՝ իր զօրքին մէկ կարեւոր մասը արեւմտեա՞ն ռազմաբեմ պիտի ղրկէ, դէպ ի Կալէ կամ Պարիզ յառաջանալ անգամ մը ևս փորձելու համար, և կամ՝ արդեօք Սերբիոյ վրայ պիտի նետուի, անոր ամենէն նեղ մասը գրաւելով՝ Բուլգարիոյ հետ և անոր միջոցով Թիւրքիոյ հետ անմիջական յարաբերութեան մէջ մտնելու համար։ Ոչ ոք գիտէ։ Այս վերջին վարկածը, որ ամենէն հաւանականն է, եթէ Գերմանիա յաջողի շուտով իրականացնել զայն, ամենէն վտանգաւորը կրնայ ըլլալ՝ թէ ընդհանուր պատերազմին տեսակէտով և թէ մանաւանդ մեր հայոցս տեսակէտով։

Այդ պարագային Թիւրքը կրնայ երկար դիմանալ, ու պատերազմը պէտք է 2—3 տարի տևէ, որպէսզի Գերմանիան պարտուի, կամ գէթ յաղթական չելլէ։ Մինչև այն ատեն՝ Թիւրքիոյ հայութիւնը արդարև բնաջնջման կրնայ ենթարկուիլ։

Ո՜վ Լլօյդ Ջօրջ, քու երկիրդ միշտ համբաւաւոր եղած է՝ քէն առաջ իր վարիչներուն մեծ հեռատեսութեամբ, անվրէպ հաշուողութեամբ։ Ի՞նչպէս եղաւ որ այս անգամ՝ այս պատերազմին առաջին շրջանին մէջ՝ այդ յատկութիւնները սովորականին չափ չփայլեցան։ Ի՞նչպէս եղաւ որ Չըրչիլ մը այնքան ողբալի կերպով կարգադրեց Կ. Պոլսոյ դէմ յարձակման պէս ամենակարեւոր ծրագրի մը գործադրութիւնը, և այնքան փորձանքներու պատճառ դարձաւ։ Քու երկիրդ, իր զօրութեանը վրայ մեծ վստահութենէ մը յառաջ եկած անհոգութեան կամ դանդաղութեան շրջաններէ յետոյ յանկարծական զարհուրելի զարթումներ, ընդոստումներ ունի, որոնք ամեն սխալ կը դարմանեն, ամեն կորուստի տեղը կը լեցնեն, յաղթանակը կապահովեն, կը փութացնեն։ Հիմա այդ ընդոստման վայրկեաններէն մէկուն մէջ է քու երկիրդ։ Բրիտանական առիւծը, բաշերը ցցած, ահաւոր՝ ոտքի է կանգնած, իր բոլոր զօրութիւնը լարելով՝ տիտանեան ոստումին վրայ գերագոյն յարձակումը գործելու։ Արդ, ոստումին քէն մեծ հարուածը պիտի տրուի՝ երբ բալքանեան ազգերը ամբողջապէս ու վճռապէս յարին դաշնակիցներուն, Կ. Պոլիսն առնուի, և Ռուսիոյ առջև ճամբաները բացուին։ Վեհաշուք առիւծ, ահա էական գործը զոր կը սպասենք քենէ։ Եթէ քու դիւանագիտական ճարտարութիւնդ և կորովդ՝ դաշնակիցներուդ իմաստուն և ճկուն ջանքերուն միացած՝ սուրկա յաջողցնեն, եթէ ձեր զօրքին մէկ կարեւոր մասը փութայ այդ մեծ գորդեան հանգոյցը փրցնել, պատերազմը շատ աւելի շուտ կը հասնի իր ցանկալի վախճանին, և մեր ազգին չարչարանքներն ալ շուտ վերջ կը գտնեն։ Զոհերուն եթէ նայինք, արդէն իսկ դուն, Անգլիա, և քու հերոսական ընկերը՝ Ֆրանսա՝ ընդունած էք Կ. Պոլիսը շուտով գրաւելու անհրաժեշտութիւնը, և ամեն միջոց ձեռք առած կամ առնելու վրայ էք տոր համար։ Բայց այնքան անգամ այս պատերազմի սկիզբէն ի վեր իրականութիւնը եկաւ հերքել ամենէն գեղեցիկ գուշակները, որ մեր անձկոտ սըրտերը կասկածոտութեան վայրկեաններ ունենալու սորված են։ Եթէ Կ. Պոլիսը ամիսներ առաջ առնուած ու Թիւրքը սանձուած ըլլար, հիմա Վարշաւան չէր իյնար, անգլօ-ֆրանսական բանակը մինչև Բելժիքա յառաջացած կըլլար, ու Հայաստանի աղէտը՝ գէթ այս աստիճանով՝ տեղի չէր ունենար։ Անգլիա, Ֆրանսա, որպէս զի նոյնիսկ ձեր զաւակներուն թանկագին արիւնը աւելի քիչ հոսի, որպէս զի աւելի շուտ հնչէ վերջնական յաղթանակին ժամը, ձեր ոյժերուն մէկ ստուար մասը փութացէք իրապէս ու անմիջապէս նուիրել այս կենսական գործին. քաջը Իտալիա, որ այնքան կորիճ վերելքով մը կը մագլցի քու հարազատ Թրենթինոյիդ բարձունքներն ի վեր, աւստրիացին կեռ բազուկով մը ետ հրելով, սիրուն աքի Իտալիա, այլ ևս մի տատամսիր, միացիր ընկերներուդ հակաթիւրք պայքարին մէջ, որ ամենէն սուրբ մասն է այս սուրբ պայքարին։ Ռուսիա, մեծ Ռուսիա, խոցեալ բայց անպարտելի Ռուսիա, քու զօրքերէդ մաս մը փութով ղրկէ նորէն դէպի Միջիա (ինչպէս առաջ որոշեր էիր և, աւա՜ղ, ետ կեցար յանկարծ), և միահամուռ ոյժերով նետուեցէք արևելքի բռնապետութեան մեծ Բասթիլլին՝ Կ. Պոլսին վրայ, բռնեցէք, կապեցէք Թիւրք գահերը, ազատագրեցէք պղծուած մեծ քաղաքը, փակուած ճամբաները բացէք։ Թիւրք դաշնակցին ջնջումով, ու նեղուցներուն շնորհիւ Ռուսիոյ զօրութեան տասնապատկումով, պատերազմի ճակատներուն համառօտումով ազատական պայքարը անհունապէս պիտի նպաստաւորուի և անոր ախոյեանները շատ աւելի դիւրաւ ու շուտով պիտի յաջողին զգետնել Եւրոպայի կուրծքին վրայ նստած սոսկավիթխար վիշապը։

Ա. Չօպանեան

Փարիզ, 7 օգոստ.

վրայով իր զինված ուժերը մեզ վրա [illegible]

[illegible]

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԱՄՈՒԼԸ ՆՈՐ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

«Голосъ Кавказа»-ն գրում է.

[illegible]

քաղաքացիական կառավարութիւնը ձեռք կը բերի այն անհամեմատ կայուն իշխանութիւնը և ռուս պետականութեան ծաղկման այն ուղին, որը կը խորտակի խաւարի և խառնակութեան բոլոր օջախները:

Այդպէս թող չքանան ուրեմն մեր բոլոր արտաքին ու ներքին թշնամիները և թող Կովկասը փայլի իր բոլոր մարգարիտներով:

Մեր ընդհանուր ուրախութեան օրը գոչում ենք՝ «ուրա՜»...

Վրաց «Սախալխո Փուրցելի» թերթը խօսելով Փոխարքայի գալստեան մասին, ասում է.

Մենք կարծում ենք, որ առանձին անհատների ցանկութիւնից չէ կախված ներկայ կարգի փոփոխութիւնը: Սակայն անպայման անհրաժեշտ է, որպէսզի մենք օգտվենք ամեն մի դէպքից և յայտնենք մեր ազգային իրաւունքների մասին, որոնց իրագործումը անհրաժեշտ պայման է հանդիսանում մեր գոյութեան և նորմալ զարգացման:

«Տարազը», խօսելով հին և նոր փոխարքաների մասին, հետեւեալն է գրում.

Կոմս Վորոնցով-Դաշկով, հեռանալով Կովկասից, աներկբայ կարող է ասել, որ ինքը ռուս պետական ընդհանուր ծրագրի իրագործմանը նպաստեց: Մանաւանդ այնպէս իբրև թէ բարի աչքով նայելով հայերիս վրա, այս հանգամանքը ստեղծեց ոչ ցանկալի կացութիւն մեր և վրացիների միջև: Մաղթելով ողջերթ յաջնաւատակ կոմս Վորոնցով-Դաշկովին, ողջունում ենք Օգոստափառ Մեծ Իշխան Նորին Մեծութեան Փոխարքայ Նորին Բարձրութիւն Նիկոլայ Նիկոլայեվիչի շնորհաբեր գալուստը, աղերսելով որ Նորեկը անխտիր բարի, կամ աւելի ճիշդը, մի պայծառ աչքով նայէ բազմացեղ, բազմալեզու կովկասեան բոլոր ազգութիւններին և նրանց համերաշխ զրացիական յարաբերութիւնները հիմնաւորէ, իւրաքանչիւրի քաղաքակրթական և ազգային տենչանքները խորապէս կատարածելով ի փառս մեծ Ռուսաստանի:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 25 սեպտեմբերի

Հայկական Դրամատիկ խմբակցութեան վարչութիւնը յայտնում է ի գիտութիւն հայ դրամատուրգների և թարգմանիչների հետեւեալը. վարչութիւնը Ժողովրդական Տան բացման օրից, յայտարարեց տեղական թերթերում, որ խմբակցութեան նիւթական սուղ միջոցների պատճառով, կարող է վճարել ներկայացած պիէսների իւրաքանչիւր գործողութեան համար 1-ական րուբլի: Սակայն յետագայում հեղինակներից ոմանք իրանց ներկայացած պիէսների համար պահանջեցին շատ աւելի մեծ հոնորար, քան թէ վարչութեան առաջարկը: Վարչութիւնը այժմ դիմում է հայ դրամատուրգներին և խնդրում, գիջել իրանց պիէսները բեմ հանելու վարչութեան առաջարկած վերոյիշեալ պայմանով, հակառակ դէպքում վարչութիւնը ցաւելով յայտնում է, որ ստիպված է Ժողովրդական Տան ռեպերտուարից հանել վարչութեան առաջարկած քանակից աւելի բարձր հոնորար պահանջող հեղինակների պիէսները:

Վարչութիւն

—

Աստրախան, 19 սեպտեմբերի

«Մշակի» № 198-ում «Նիկողայոս» ստորագրութեամբ մի պարոն իմ և մի խումբ տեղական գիմնազիստների հասցէին հաղորդած լուրը բացարձակ անբարեխղճութիւն պիտի համարել, որովհետև օգ. 27-ին այդ տեղեկութիւնը А. Л.-ից քաղող պարոնն, անկարող էր կարդացած չը լինել օգ. 25-ին նոյն թերթում իմ պատասխանը գիւղատնտես Վասիլեվին, ու ես այդ պարոնի գրածները հերքել էի փաստալի կերպով:

Չէր կարող յօդուածագիր պարոնը անգիտակ լինել նաև, որ առաջինը ես վերադառնալով խմբի հետ գիւղից, մերկացրել էի գիւղատնտես Վասիլեվի դէպի մեր խումբը ցոյց տուած ոգեղ վարմունքը և բողոքել էի դրա դէմ: Վասիլեվի այդ նամակը մի պատասխան էր միայն իմ մեղադրանքներին, ուր նա կամենալով արդարանալ աշխատել էր ցեխոտել ուրիշներին:

Թէ ինչ ընդունելութիւն էր գտել գիմնազիստների խումբը գիւղում, գիւղացիներից, ապացուցանում է այն, որ գիւղա-

[illegible]

Խմբագիր-Հրատարակիչ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

[illegible]

Թիֆլիս, 25 սեպտ.

[illegible]

և մանր ծախսեր 112 ր. 30 կ.: Ընդամենը 974 ր. 33 կոպէկ:

Մուտք.—Թատրոնի մուտք՝ 818 ր. 39 կ., թէյի բուֆետից՝ 148 ր. 20 կ., ծաղիկներից՝ 144 ր. 20 կ., կարարէից 120 ր. ծրագիրներից՝ 156 ր., բուֆետից՝ 107 ր. 40 կ., քաղցրեղէնի բուֆետից՝ 43 ր. 35 կ.: Ընդամենը 1537 ր. 54 կ.: Զանազան անձինք նուիրել են 647 ր. 65 կ.:

Ուրեմն յօգուտ որբերի կազմակերպած երեկոյթից ստացվել է 1210 ր. 86 կ., որպիսի գումարը տրվեց Քաղաքների Միութեանը որբերին բաժանելու համար, № 257 ստացականով:

Յայտնում եմ իմ սրտագին շնորհակալութիւնը Գ. Ի. Կատկովին, որ օգնեց կազմակերպել երեկոյթը, մասնակցողներ Վ. Վ. Ֆոն-Շուլմանին, Վ. Օ. Տիգնիհաուզենին, Ա. Գ. Զէյլիգէրին, Ա. Ֆ. Վիշնեվսկայային, Մ. Գ. Մինկեվիչին, Օ. Ա. Կենինովային, իշխանուհի Անդրոնիկովային, տիկ. Զելինսկայային, Հ. Գ. Բէկտաբէկովին, Ա. Վ. Զէյլիգերին, Լ. Ն. Վիշնովին, Ի. Մ. Զդանեվիչին, Ա. Ս. Պետրոկովսկիին, Պ. Լէօնիդովին, պ.պ. նկարիչներ Ե. Մ. Թադէոսեանին, Ֆոգէլին, Բաշինջաղեանին, Վալիշեվսկիին, Գրինեվսկիին, Շարբաբչևին և տիկ. Պօլենովային. նաև թէյի բուֆեար կազմակերպող կանանց՝ Ս. Մ. Օզանեզովային, Ս. Ի. Օզանովային, Ա. Ա. Կորգանովային, Ա. Վ. Վոլսկային, Մ. Գ. Մինկեվիչին, Ե. Ս. Դոլուխանեանին, օրիորդներ՝ Օհանջանեանին, Լ. Քալանթարեանին, Թայիրեանին, Զիթողցեանին, Կորգանեանին, Անանեանին, Սանարովայային և Ե. Քալանթարեանին ծաղիկներ և ծրագիրներ վաճառելու համար. Խ. Գ. Խաչատրեանին յայտարարութիւնը ձրի տպելու համար, Ռ. Ս. Շահնազարեանին տոմսակներ վաճառելու համար, և բոլոր նուիրատուներին և երեկոյթի աջողութեանը նպաստողներին:

Դերասանուհի Նատ. Բուտկևիչ

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Տ Ո Ւ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի

Հիմնված 1880 թ.

(Պուկիս, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

«606»-ի եւ «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ առ. 11—12 ժ.

Ա Ռ Ա Ւ Օ Տ Ն Ե Ր Ը

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վերաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւն:

Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—9½—2 ժ. ներքին, ջղային երեխայոց հիւանդութ. և ծախկահատ.:

Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի քթի հիւանդութ.:

Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. երեխ. հէնգ. և շաբաթ. երեխայոց ներքին և հիւ. և ծաղկահատ.:

ԳԻՆ-Բ.ԾԻՐԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ—12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.:

Ե Ր Ե Կ Ո Ն Ե Ր Ը

Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—6—7 ժ.

Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

1. 0—157

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

Նախկին օրդինատոր Պետերբուրգի սիֆիլ.-վեներ. կլինիկայի: Ընդունում է հիւանդներին յատկապէս միզասեռային, վեներ., սիֆիլիսային հիւանդութեան. առաւ. ժամը 10—11 և երեկ. ժ. 6—8. Սեմեօնովսկայա փող., № 18 (Վորոնցովի արձանի մօտ): Բժշկի բնակարան. Սեմեօնովսկայա, № 16.

(չ. ու. կ.) 1018. 100—86

ПРИ ГОНОРРЕѢ въ острой и хронической формѣ, а также ея послѣдствіяхъ съ громаднымъ успѣхомъ примѣняется испытанный въ теченіе долгихъ лѣтъ препаратъ

„АРМАТИНЪ“ А. Я. АКУЛІАНЦА

для внутренняго употребленія. „Арматинъ“ совершенно безвреденъ для организма и одинаково успѣшно примѣнимъ къ мужчинамъ и женщинамъ. При употребленіи „Арматина“ не требуется никакихъ спринцеваній, промываній, прижиганій, бужированій и т. п.

ПРЕДОСТЕРЕЖЕНІЕ. „Арматинъ“ А. Я. Акуліанца вызвалъ на рынкѣ разнаго рода грубыхъ и вредныхъ для организма поддѣлокъ, а потому просятъ г.г. покупателей быть особенно осторожными при покупкѣ и требовать „Арматинъ“ только А. Я. Акуліанца съ этикетомъ бѣлая ромашка. Цѣна 1 кор. 1 р. 75 к. Продажа въ аптекахъ по рец. вр. Аптекамъ, аптек. складамъ, лечебницамъ и пр. лечебн. учрежд.—скидка на главн. складѣ А. Я. АКУЛІАНЦА. Москва, Уланскій п. 21.

174. 0—53 (ն. կ.)

ՎԵՐՋ ՄԱՐԴԿԱՆՑ ՏԱՌԱՊԱՆՔՆԵՐԻՆ

ՏՐԻՊԵՐԻ (սուսունակ) ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆԸ

Սուսունակը մի քանիսի կարծիքով անբուժելի հիւանդութիւն է, իսկ մի մասի էլ՝ թէև բուժելի, բայց պահանջում է երկար ու ձիգ ժամանակ և նիւթական մեծ ծախք, բացի բարոյական տանջանքներից: Այժմ այդ հիւանդութիւնը բուժվում է երեք շաբաթվայ միջոցում «Ռապիդ» միջոցով, որ ես եմ հնարել և թոյլ է տրված բժշկական խորհրդով № 1295 վկայաթղթով:

Այս միջոցը հինգ տարվայ ընթացքում բուժել է մի քանի հազար հիւանդների և մեծ անուն հանել թէ Ռուսաստանում և թէ արտասահմանում: Բայց մինչև այժմ էլ կան հիւանդներ, որոնք կասկածով են վերաբերվում իմ յայտարարութեանց:

Այն կասկածանքը բնական է, որովհետև վերջին մի քանի տարիներում այնքան «հրաշագործ» դեղեր են ի վաճառ հանվել, որոնք շուտափոյթ բուժումն են խոստանում, որ հիւանդը կարդալով յայտարարութիւնները ոչ միայն դժուարանում է դրանցից ընտրել, այլ և սկսում է կասկածել նրանց տուած խոստումների վերաբերմամբ:

Թուցէ շատ հիւանդներ փորձել են մի քանի դեղեր և՝ գուցէ՝ հիասթափվել նրանց ներգործութեան ու խոստումների վերաբերմամբ, բայց դա չէ նշանակում, որ բոլոր դեղերն էլ այդպէս են: Իմ առաջարկած միջոցը երեք շաբաթվայ ընթացքում բուժում է այս հիւանդութեանը ամենահնացած տեսակը:

Հինգ տարվայ ընթացքում ես ստացել եմ մեծաքանակ շնորհակալական նամակներ, որոնք ինձ թոյլ են տալիս յայտնելու, որ «Ռապիդ» գործ ածելու ժամանակ չը բուժելու դէպք չէ եղած և իւրաքանչիւր հիւանդ, որ գործ է ածել երկու կրկնակի սրուակ «Ռապիդ», անպայման առողջացել է, որքան որ հիւանդութիւնը տևած լինէր:

Հիւանդների ուշադրութիւնն եմ հրաւիրում այն հանգամանքի վրա, որ իմ հաւատացումը «Ռապիդ» միջոցի մասին և իմ խոստումները ի զուր չեն, ի հաստատութիւն որի Թիֆլիսի բաժանմունքից ամեն մի 2 սրուակ պատրաստի (բուժման ամբողջ կուրսը) ես ձրի ուղարկում եմ դեղի հետ միասին ՊԱՐՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ԹՈՒՂԹ, ՓՈՂԸ ԵՏ ԴԱՐՁՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ, եթէ գրվողը չը բժշկվի: Այս թղթի պատճէնը այս է.

«Ես, ի ներքոյ ստորագրողս, տալիս եմ այս թուղթը պարոն այս ինչին այն բանի համար, որ ծախելով նրան «Ռապիդ» պրեպարատի 2 կրկնակի սրուակ հօնօրէյի դէմ, երաշխաւորում եմ, որ 20-օրեայ գործածութիւնից յետոյ՝ նրա հիւանդութիւնը բոլորովին կանհետանայ: Եթէ այդ ժամանակամիջոցում, ինրա հիւանդութիւնը, լաբորատորիայում նրա մէզը քննութեան ենթարկելուց յետոյ, բուժված չը լինի, այն ժամանակ 9 ր. պարտաւոր եմ վերադարձնել»:

Աւելի լաւ համոզվելու համար ես վճռեցի ամեն մի յայտարարութեան մէջ տեղաւորել նորանոր շնորհակալական նամակներ: Այս նամակների իսկականները պահվում են ինձ մօտ և ցանկացողները կարող են միշտ էլ տեսնել: Այս նամակների իսկութեան համար ես պատասխանատու եմ և դրանց կեղծութիւնը ապացուցանելու դէպքում ես պատրաստ եմ վճարել 1000 ր., որևէ բարեգործական նպատակով:

Մեծ. պ. Դէլամուրէ! Սրանով պատիւ ունեմ հաստատելու, որ ձեր «Ռապիդ» պրէպարատը ինձ օգնեց: Իմ մէզը հետազօտելուց՝ գոնկոկ տարրի բացակայութիւնը նկատվեց: Յայտնում եմ ձեզ իմ սրտագին շնորհակալութիւնը: Ձեր պարտագիրը ես ոչնչացրի, հետևաբար՝ ես ձեզ ոչ մի պահանջ չունեմ: Շնորհակալ եմ ձեզ՝ Ի. Դ.: Նովօրօսիյսկ:

Երկու կրկնակի սրուակի և մի արկղիկ պիլիւլների (լրիւ բժշկվելու կուրսը) գինն է 9 րուբլի: Վերադիր վճարով և ճանապարհածախսով 10 րուբլի: Վերադիր վճարով ուղարկվում է 3 ր. կանխավճար ստանալուց յետոյ:

Պատուէրները հասցէագրել միմիայն.

Въ Кавказское отдѣленіе Московской лабораторіи М. Деламурэ, Тифлисъ, Эриванск. пл., Пушкинская, 3, отд. 2/M, верхній этажъ, противъ Городской Управы д. Кредитнаго О-ва.

Հեռագրական հասցէն՝

Тифлисъ—Американецъ.

(կ.) 609. 50—4

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

! Զգուշացէք կեղծիքներից !

ՊՐՕՎԻԶՕՐ

Г. Ф. Юргенсъ-ի

Բօրնօ-Ցիմօղեան Սապօն

Քրտինքի, արևածքի, պէպէնների, ուզրինների, պզուկների և դէմքի խալերի դէմ:

ՏՈՒԱԼԷՏԱՅԻՆ-ԱՆՈՒՇԱՀՈՏ ՍԱՊՈՆ ԲԱՐՁՐ ՏԵՍԱԿԻ:

Վաճառվում է ամենուրեք.

կտորը 50 կոպէկ, կէս կտորը 30 կոպէկ:

(կ.) Г. 26—12

Ոսկէ մեդալ Լոնդոն 1893 թ. Ֆաբրիկական մակնիշ Г. Ф. Юргенсъ.

ՀԱՂԲԱՏԱՅ ուսումնարանի համար հարկաւոր է մի ՈՒՍՈՒՑԻՉ

վարձատրութիւնը միայն պարապած շրջանի համար, սկսած օրից մինչև մայիսի վերջը, ամսական 35 րուբլի: Տրվում է բնակարան, վառելիք և ծառայ:

Դիմել ինձ—Тифлисъ, Грибоѣдовская, 20.

Նախագահ հոգաբարձութեան՝

Գրիգորիս ա. ք. Երզնկեանց

(ա. օ.) 675. 3—3

Ծախվում են

1) «ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԱՂՏՆԻ ՑԱՒԵՐԻ ԲԺՇԿԱՐԱՆ» նկարներով, բազմաթիւ խորհուրդներով և բէցէպտներով: Անհրաժեշտ գիրք և պարզ ու հասկանալի գրված ամեն մի չափահասի համար. բազմաթիւ նախազգուշութեան կանոններ արիպէրով և այլ ցաւերով չը վարակվելու համար: Գրքի մէջ կայ նաև սուր և խրոնիկական տրիպէրի և բժշկութեան մասին, բէցէպտներով: Գինը 50 կոպ.:

2) «ՓՈՐՁԱՆՔՆԵՐԻ ԱՌՁԵՌՆ ԲԺՇԿԱՐԱՆ», ամեն տեսակ պատահական փորձանքներ, հիւանդութիւններ, թունաւորութիւններ և նրանց շուտափոյթ օգնելը: Բազմաթիւ տնային դեղեր և խորհուրդներ: Շատ պարզ ու հասկանալի լեզուով: Ամեն մարդու անհրաժեշտ գիրք գրպանի համար, և ամեն մարդ կարող է մեծ օգնութիւն հասցնել թէ իրան և թէ ուրիշներին: Գինը 30 կոպ.:

3) «ԾԻԾԱՂԻ ՏԿԱՐ» ամենալաւ և ծիծաղաշարժ անէկդոտների ու սրախօսութիւնների ժողովածու: Ծիծաղաշարժ ակճորի պատկերը գրքի երեսին: Գինը 20 կ.:

Այս երեք գրքերը միասին պահանջողներին

ՁՐԻ ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ ԵՄ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ

երկու հետևեալ գրքերը. 1) «Պիկլարմատի շալվարը» ծիծաղաշարժ փօզրվիլ չափահասների համար (գինն է 20 կ.), 2) «Րաֆֆի» պատկերով (գ. 10 կ.):

Գրքերի գինը և ճանապարհի ծախս 20 կոպ. առաջուց ուղարկել անպայման ալէբէվօզով: (Մարկաներ չը դնել նամակներում, հակառակ դէպքում պատասխանատու չեմ ոչ մի կերպ): Հասցէս՝ Тифлисъ. Семеновская ул. № 9. Медицинскому фельдшеру А. Г. Есаянцу.

(հ.կ.) 311. 100—41

Առևտրի եւ Արդիւնաբեր. Մինիստրութեան իրաւասութեան ներքոյ գտնվող

Հաշուապահական Կուրսեր Դ. Կ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆՑԻ

Թիֆլիս, Նիկոլայէվսկայա փող., № 36,

Նոյն տեղը ՊԱՆՍԻՕՆ Մ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆՑԻ

Ընդունվում են աշակերտներ լրիւ պանսիօնով, դասերի պատրաստութեամբ և առանց Խնդիրների ընդունելութիւնը երեկոյեան ժամը 3—7-ը:

(ե. հ. շ. կ.) 541. 50—25

Առեւտրի եւ Արդիւնաբեր. Մինիստրութեան հսկողութեան ներքոյ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐ

Տ. Մ. ՓԻԼՕՅԵԱՆԻ

ԵՐԿՍԵՌ ԱՆՁԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

(Թիֆլիս, Միխայլովսկի պր., № 24, տէլ. № 9—76.)

Խնդիրների ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից: Պարապմունքների սկիզբը սեպտեմբերի 15-ից: Ծրագիրներն ու կանոնները ուղարկվում և տրվում են ձրիաբար՝ կուրսերի դիւանատնից:

(կ. ե. հ.) 480. 0—29

ՏԵԽՆԻՔԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Ի Ն Ժ Ե Ն Ե Ր

Տ.Ա. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ

Բագու, Կրասնօվօդսկայա փ. տ. Աւան-Իսզբաշեանցի: Հեռախօս № № 23-49, 23-50

Առաջարկում է ամբողջ Կովկասի և Պարսկաստանի համար իսկապէս ԴԻԶԵԼ շարժիչներ (մօտօրներ) յայտնի ԿՈԼՕՄԵՆՍԿԻ ընկ. մեքենայագործարանից:

Հօրիզօնական անգլիական շարժիչներ, (մօտօրներ) «ԿՐՕՍՍԼԷՅ» ընկերութեան մեքենայագործարանից «Դիւրացրած Դիզել» սիստեմի, որ գործ է ածվում նաւթի բոլոր տեսակներով. Նաւթի ծախսն է մի ժամում ամեն մի ուժին ½ ֆունտ կամ 200 գրամ:

Գազային շարժիչներ, որոնք բանում են թէ բնական և թէ գեներատորային գազով:

Ջրհան և ջրմուղ մեքենաներ (նասօսներ):

Ջրի շարժիչներ (տուրբինաներ):

Սառոյց պատրաստող մեքենաներ «Ֆէնիկս» ընկ. գործարանից:

Ամեն տեսակ էլեկտրական մեքենաներ և պիտոյքներ յայտնի «Դինամօ» ընկ. գործարանից:

Երկրագործական մեքենաներ՝ լօկօմօբիլներ, ցորեն մաքրող մեքենաներ, տրակտօրներ և այլն՝ յայտնի ամենայն ամերիկական «ԿԷՅՍ» (Case) ընկեր. գործարանից:

Մեծ ճանապարհի վրա աշխատելու համար ԱՒՏՕՄՕԲԻԼՆԵՐ նոյն ամերիկական «ԿԷՅՍ» (Case) ընկերութեան գործարանից:

Վերոյիշեալ տեխնիքական գրասենեակը իր վրա է վերցնում զանազան գործարաններ սարքել և գործի դնել իր միջոցներով՝ ինժենէրներով և վարպետներով:

Դիմել՝ Баку, Техническая Контора Т. А. БУДАГЯНЦЪ.

Արտասահմանից՝ Bacou (Russie) Bureau Technique T. A. Boudaguian, Ingénieur.

(հ.կ.) 551. 150—134

Ս.-Պետրոգրադի Պետական Կոնսերվատորիայի Գեղարուեստական Խորհրդի

ԴՐՈՒԱՏՄԱՆ ԱՐԺԱՆԱՑԱԾ

Հայ դպրոցների III և IV բաժանմունքների

ԵՐԳ-ՁԱՅՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԳԻՐՔ

Առաջարկում ենք մեր

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆԸ

Ա. մաս՝ դիատոնիզմ. Գինը 35 կոպէկ.:

Դիմել բոլոր հայ գրավաճառներին:

Պահեստը Ա. Մանուկեանի մօտ. հասցէն՝ Գայիանեան դպրոց:

ՌՈՄԱՆՈՍ ՄԵԼԻՔԵԱՆ, ԱԶԱՏ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(կ. հ.) 620. 8—6

Типографія Канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.